

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
UGDYMO SISTEMŲ KATEDRA

Roma Kaupaitė

Švietimo kokybės vadybos magistrantūros studentė

TECHNOLOGINIO UGDYMO ORGANIZAVIMAS ŠIAULIŲ MIESTO
NEFORMALIOJO UGDYMO ĮSTAIGOSE: ATVEJO ANALIZĖ

Magistro darbas

Mokslinio darbo vadovė
doc. dr. Asta Širiakovienė

Šiauliai, 2012

Darbas originalus.....Roma Kaupaitė
(studento parašas)

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. NEFORMALIOJO TECHNOLOGINIO UGDYMO ORGANIZAVIMO TEORINĖ ANALIZĖ.....	8
1.1. Lietuvos neformaliojo ugdymo situacijos apžvalga.....	8
1.1.1. Neformaliojo ugdymo apibūdinimas ir reikšmė.....	8
1.1.2. Neformaliojo ugdymo įstatyminė bazė.....	12
1.1.3. Neformaliojo ugdymo principai ir metodai.....	15
1.2. Technologinis ugdymas neformaliojo ugdymo kontekste.....	18
1.2.1. Technologinio ugdymo samprata.....	18
1.2.2. Technologinio ugdymo paskirtis, tikslai ir uždaviniai.....	21
1.3. Neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo aspektai.....	24
1.3.1. Neformaliojo technologinio ugdymo organizavimas.....	24
1.3.2. Mokytojas – neformaliojo technologinio ugdymo organizatorius.....	28
2. NEFORMALIOJO TECHNOLOGINIO UGDYMO ORGANIZAVIMO ŠIAULIŲ MIESTO NEFORMALIOJO UGDYMO ĮSTAIGOSE EMPIRINIS TYRIMAS.....	31
2.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas.....	31
2.2. Duomenys apie respondentus.....	32
2.3. Šiaulių miesto neformaliojo technologinio ugdymo įstaigų apžvalga.....	35
2.4. Mokinių ir mokytojų požiūris į neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo ypatumus.....	37
IŠVADOS	54
REKOMENDACIJOS	56
LITERATŪRA	57
PRIEDAI	62

SANTRAUKA

TECHNOLOGINIO UGDYMO ORGANIZAVIMAS ŠIAULIŲ MIESTO NEFORMALIOJO UGDYMO ĮSTAIGOSE: ATVEJO ANALIZĖ

Magistro darbas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Neformaliojo ugdymo pagrindinis tikslas – per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, kuris sugebėtų tapti aktyviu visuomenės nariu, sugebančiu sėkmingai joje veikti. Taip pat ši veikla turėtų padėti jam tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius. Gerai organizuotoje veikloje vaikas turės galimybę pažinti save, savo vidinius poreikius, jaus dvasinį pasitenkinimą, vyks sėkminga jo, kaip jauno žmogaus, socializacija. Todėl bet koks neformaliojo ugdymo proceso organizavimas pirmiausiai turi prasidėti nuo mokinių poreikių suvokimo (Kvietkienė, 2002).

Tyrimo objektas. Neformaliojo technologinio ugdymo organizavimas.

Tyrimo tikslas. Atskleisti neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo ypatumus Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrime dalyvavo 181 mokinys ir 27 mokytojai. Tyrimas buvo organizuojamas Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose.

Tyrimo instrumentas: anketa, skirta atskleisti technologinio ugdymo organizavimo ypatumus neformaliojo ugdymo įstaigose.

Mokinių neformaliojo technologinio ugdymo užsiėmimų lankymo motyvai nukreipti į konkrečios veiklos rezultatus: išmokti gerai atlikti tam tikrą darbą/veiklą, atrasti (sukurti) ką nors naujo, įgyti didesnę pasitikėjimą siekiant geresnių veiklos rezultatų.

Mokytojų taikomų metodų įvairovė užsiėmimų metu nėra didelė. Dažniausiai mokytojai naudoja individualias užduotis, o mokiniams labiausiai patinka mokymasis drauge, taip pat darbas grupėse.

Mokytojai dažniausiai atsižvelgia į mokinių poreikius, tačiau visada lieka mokinių, kurių poreikiai nėra iki galo patenkinti.

Mokiniai, kurie patys kūrė darbo aplinką ar galėjo prisidėti prie jos kūrimo, beveik visi teigė, kad jiems užsiėmimo aplinka patinka. O mokiniai, kuriems buvo neleista prisidėti prie aplinkos kūrimo, buvo nepatenkinti aplinka arba neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

Mokytojams organizuojant neformalų technologinį ugdymą iškyla šios problemos: finansavimas (trūksta medžiagų, įrankių, priemonių, patalpų), mažas mokinių aktyvumas ir originalumas, tėvų abejingumas organizuojant renginius, parodas.

SUMMARY

ORGANIZATION OF THE TECHNOLOGICAL EDUCATION IN ŠIAULIAI NON-FORMAL EDUCATIONAL INSTITUTION: ANALYSIS OF THE CASE

MASTER'S THESIS

Scientific problem and relevance of the research. The main aim of the non – formal education is to raise an individual through developing various competences which enable a person to become an active member of society who is capable to act successfully. Moreover, this activity should help a person to meet the needs of cognition, education and self – expression. In the well-organized activity a child will have an opportunity to know himself and his own needs, will feel spiritual satisfaction and his socialization will be successful. That is why any organization of non – formal educational process should start from the perception of students' needs. (Kvietkienė, 2002).

Object of research. The organization of the non-formal technological education.

Aim of the research. To reveal the features of organization of technological education in the non – formal educational institutions of Šiauliai.

Sample and organization of the research. 27 teachers and 181 student took part in the survey. The survey was organized in the non – formal educational institutions of Šiauliai.

Instrument of the research. The questionnaire used to reveal the features of technological education in non – formal educational institutions.

The grounds of students' attendance at technological classes are directed to the results of particular activity: to perform a certain job well, to discover something new and to gain greater confidence in reaching better results.

There is no great variety of methods used by teachers. Mostly teachers use individual tasks while students enjoy group work and learning together. Teachers usually take into account the needs of students but there are students whose needs are not fully satisfied.

Students who created their working environment themselves or could contribute to its development stated that they like it. On the contrary, the students who were not allowed to join the creation of the environment were dissatisfied with the learning conditions or had no opinion on this issue.

Teachers who organize the non – formal technological education face these problems: funding (lack of materials, tools and premises), low activity and originality of students and parental indifference to the organization of events and exhibitions.

ĮVADAS

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Laikui bėgant, plėtojantis mokslui, kultūrai, menui, gamybai, technikai, kuriantis žinių visuomenei, labiau kreipiamas dėmesys į švietimą, kuriam keliamas uždavinys – ugdyti žmogaus nusiteikimą ir gebėjimą nuolat mokytis, tobulinti turimą kompetenciją, puoselėti socialinę bei pilietinę kultūrą, reikalingą demokratiškam sugyvenimui įvairių tautinių, kultūrinių, religinių ir kalbinių tradicijų saistomoje visuomenėje, plėtoti asmens gebėjimus, kurių reikia profesinei veiklai, vykstančiai ekonomikos ir darbo rinkos globalizacijos aplinkybėmis (Jackūnas, 2004).

Neformaliojo ugdymo pagrindinis tikslas – per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, kuris sugebėtų tapti aktyviu visuomenės nariu, sugebančiu sėkmingai joje veikti. Taip pat ši veikla turėtų padėti jam tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius. Gerai organizuotoje veikloje vaikas turės galimybę pažinti save, savo vidinius poreikius, jaus dvasinį pasitenkinimą, vyks sėkminga jo, kaip jauno žmogaus, socializacija. Todėl bet koks neformaliojo ugdymo proceso organizavimas pirmiausiai turi prasidėti nuo mokinių poreikių suvokimo (Kvietkienė, 2002).

Šiandien technologinis ugdymas apibrėžiamas kaip pedagoginė sistema, kurios didaktiniai komponentai yra technologinio ugdymo tikslai, technologinio ugdymo turinys, technologinio ugdymo formos, metodai ir būdai bei technologijų mokymo ir mokymosi priemonės, kurias naudodamas pedagogas padeda besimokantiems įgyti visuomenei ir individui reikšmingų ir reikalingų technologinių ir bendrųjų kompetencijų (Statauskienė, 2009).

Neformalųjį vaikų ugdymą Lietuvoje analizavo S. Dzenuškaitė (1991), S. Dapkienė (2002), R. Makarskaitė (2002), M. Barkauskaitė (2004), I. Zaleskienė (1994) ir kiti autoriai. Technologinio ugdymo raidą bei jos tyrimų ypatumus tyrinėjo A. Grabauskienė, J. Morkytė (1997), L. Statauskienė (2009), technologinio ugdymo pokyčius, tobulinimo galimybes tyrė P. Urbietis (2005), Z. Žebrauskienė (1997), J. K. Galkauskas (2001), J. Paulionytė (1999), A. Ramanauskaitė (2002), N. Strazdienė (2006), A. Širiakovienė (2005), M. Boden (1994), J. Noughton (1994), M. Jephcote, D. Hendley (1994), K. Seemann (2003), E. Britton (2005),

Daugiau svarių mokslinių studijų, kuriuose būtų analizuojami Lietuvos švietimo reformos inicijuoti technologinio ugdymo pokyčiai, tendencijos, nepavyko surasti. Tačiau, atsižvelgiant į šiandieninę technologijų ir neformaliojo ugdymo organizavimo padėtį įstaigose keliančias problemas, gilintis, analizuoti technologinio neformaliojo ugdymo kaitos tendencijas vis dar aktualu.

Nepaisant to, kad Lietuvoje švietimas gyvuoja ir klesti jau ilgus metus, neformaliojo ugdymo sąvoka mūsų šalyje atsirado tik 2003 metais Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme.

Neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo aspektai yra mažai nagrinėti. Siekiant atskleisti kokybišką ugdymo organizavimą, kuris patenkintų mokinių ir mokytojų keliamus reikalavimus, kyla *probleminis klausimas*, kaip tinkamai organizuoti neformalųjį technologinį ugdymą.

Tyrimo objektas. Neformaliojo technologinio ugdymo organizavimas.

Hipotezė. Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose dirbančių mokytojų požiūris į neformaliojo technologinio ugdymo organizavimą yra pozityvesnis, negu šias įstaigas lankančių mokinių.

Tyrimo tikslas. Atskleisti neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo ypatumus Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą ir švietimo politikos dokumentus (LR švietimo įstatymas, LR švietimo koncepcija ir kt.).
2. Išsiaiškinti mokytojų ir mokinių pasirinkimo motyvus, mokymo(si) metodus ir poreikių patenkinimą neformaliojo technologinio ugdymo įstaigose.
3. Išanalizuoti bei palyginti mokytojų ir mokinių požiūrį į technologinio ugdymo organizavimą neformaliojo ugdymo įstaigose.
4. Ištirti kylančias problemas mokytojams organizuojant neformalųjį technologinį ugdymą.

Tyrimo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.

Empiriniai: anketinė apklausa, skirta atskleisti technologinio ugdymo organizavimo ypatumus neformaliojo ugdymo įstaigose.

Statistiniai: anketinių duomenų statistinė analizė, tyrimo duomenų grupavimas, apibendrinimas ir lyginimas, grafinis duomenų pavaizdavimas, naudojant Microsoft Office Excel 2007 programinę įrangą atlikta kiekybinė aprašomoji statistinė analizė.

Tyrimo metodologija.

Pragmatizmo principas. Tyrimo metodologija remiasi pragmatizmo nuostatomis, kurios teigia, kad žmogaus formavimuisi ypač svarbus patyrimas. Pragmatizmo šalininkai teigia, kad ugdymo tikslas yra mokyti vaikus gyventi, t.y. padėti įgyti mokymosi patirties. Pragmatizmo nuostatose žinojimas kyla iš patyrimo ir naudingas yra tas žinojimas, kuris pritaikomas praktikoje. Pagal pragmatizmą, palaikomas bendresnis ugdymas, o ne specializuotas, metodai lankstūs, išaugantys iš esamų sąlygų, mokomasi veikloje, svarbu sukurti atvirą ir skatinančią aplinką, kurioje vaikai jaustųsi natūraliai ir laisvai (Craig, 2007).

Egzistencializmo principas. Akcentuoja, kad pagrindinis žmogaus rūpestis yra savirealizacija. Tik veikdamas individas gali atrasti save, o ugdymas skatina šį pažinimą.

Individas gali laisvai rinktis, todėl yra atsakingas už savo veiksmus (Reaper, Smith, 1996). Vadovaujantis šia nuostata, ryškinami mokinių, dalyvaujančių neformaliojo ugdymo veikloje, poreikiai, ieškoma būdų, kaip ugdytojui kurti mokymosi aplinką, skatinančią ugdytinius mokytis arba kitaip tobulėti.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimas atliktas 2011 m. spalio – lapkričio mėnesiais. Buvo pateikta 200 anketų mokiniams, iš jų 181 buvo užpildytos teisingai. Mokytojams buvo pateikta 30 anketų, iš jų 27 sugrąžintos. Taigi tyrime dalyvavo 181 Šiaulių miesto neformaliojo technologinio ugdymo įstaigas lankantys mokiniai ir 27 pedagogai. Respondentams pateiktos anketos, kuriomis siekiama atskleisti neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo ypatumus Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose.

Darbo etapai:

1. **Pirmame etape** – mokslinės literatūros paieška, jos studijavimas. Analizuojama sociologinė, psichologinė, pedagoginė literatūra. Tyrimo instrumento sudarymas.
2. **Antrame etape** – tyrimo atlikimas Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose.
3. **Trečiame etape** – atlikta empirinio tyrimo kiekybinė analizė, išvadų formavimas ir rekomendacijų parengimas.

Darbo naujumas ir reikšmingumas. Atliktas tyrimas yra reikšmingas mokytojams organizuojantiems neformalų technologinį ugdymą. Darbe pateikiama informacija apie mokinių požiūrį ir poreikius leis tinkamai pedagogams organizuoti užsiėmimus. Tyrimo naujumą sudaro tai, kad praplėsti moksliniai tyrimai apie neformaliojo technologinio ugdymo organizavimą.

Darbo struktūra: Darbą sudaro santrauka, įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai. Magistro darbe pateiktos 5 lentelės, 17 paveikslų. Bendra apimtis 72 psl.

1. LIETUVOS NEFORMALIOJO TECHNOLOGINIO UGDYMO ORGANIZAVIMO TEORINĖ ANALIZĖ

1.1. Lietuvos neformaliojo ugdymo situacijos apžvalga

1.1.1. Neformaliojo ugdymo apibūdinimas ir reikšmė

Mokymasis ir švietimas yra būtinos socialinės sanglaudos, aktyvaus pilietiškumo, asmeninės ir profesinės savirealizacijos, prisitaikymo ir darbingumo skatinimo priemonės. Mokymasis visą gyvenimą yra kertinis elementas įgyvendinant šias nuostatas. Europos Sąjungos šalyse mokymosi visą gyvenimą apibrėžimas akcentuoja ne tik mokymosi tęstinumą nuo ikimokyklinio iki po-pensijinio žmogaus gyvenimo etapo, bet taip pat apima platų formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi spektrą (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000).

Iki naujos LR Švietimo įstatymo redakcijos (2008) neformaliojo švietimo sąvoka nebuvo aiškiai apibrėžta, o Lietuvos Švietimo koncepcijoje (2005) įvardijamas papildomas ugdymas savo pobūdžiu yra artimas neformaliajam ugdymui.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) neformalusis vaikų švietimas apibrėžiamas kaip „*kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos*“ (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005, p. 1). LR Švietimo įstatymo (2011) 16 straipsnyje apibrėžiama neformaliojo vaikų švietimo „*paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais*“ (LR švietimo įstatymas, 2011, p. 30).

Valstybinėse švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatose akcentuojama švietimo – formaliojo ir neformaliojo – misija „*padėti asmeniui suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją ir būti savarankišku, veikliu, atsakingu žmogumi, norinčiu ir gebančiu nuolat mokytis ir kurti savo bei bendruomenės gyvenimą*“ (p. 3). Šiame dokumente teigiama, kad „*Lietuvos švietimas yra grindžiamas pagrindinėmis tautos, Europos ir pasaulio kultūros vertybėmis: asmens nelygstamos vertės ir orumo, artimo meilės, prigimtinių žmonių lygybės, žmogaus laisvių ir teisių, tolerancijos, demokratinių visuomenės santykių teigimu. Švietimas ugdo asmens nusistatymą ir gebėjimą remtis šiomis vertybėmis savo gyvenime ir veikloje*“ (Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012, 2003, p. 4).

Vaikų ir jaunimo socializacijos programoje (2010) akcentuojamas neformaliojo ugdymo vaidmuo „*realizuojant užimtumo, prevencijos ir edukacines programas, sąlygojančias sėkmingą vaikų ir jaunimo socializaciją,*

ugdantis jų kultūrinę brandą, pilietiškumą, socialinius įgūdžius, saviraiška, gebėjimus ir polinkius“ (Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, 2010, p. 2).

Kaip deklaruojama Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005), „*neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius“ (p. 2).*

Neformalusis ugdymas – neformaliojo švietimo dalis, skirta vertybinėms nuostatomis, asmeniniams gebėjimams (pasitikėjimui savimi, savarankiškumui, atsakomybei ir kt.), socialiniams įgūdžiams (bendradarbiavimui, bendravimui ir kt.) ugdyti (Neformaliojo ugdymo koncepcija, 2005). D. Survutaitės nuomone, „*būtent neformalus ugdymas orientuoja žmogų atskleisti prigimtines galias, puoselėti dorą, o svarbiausia – plėtoti bendruosius gebėjimus.*“ (Survutaitė, 2004, p. 164) Taigi neformaliojo ugdymo kokybė turi rūpėti ne tik entuziastingiems pedagogams ar neformaliojo ugdymo įstaigoms, bet ir aukštesnėms švietimo sistemos grandims ir visuomenei.

Ž. Gailius (2002) apibūdina *neformalųjį ugdymą*, kaip kryptingą veiklą, padedančią jaunam žmogui tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti savo bendruomenėje. Taip pat pabrėžia, kad formalusis ugdymas suteikia jauniems žmonėms akredituotą kompetencijų paketą, labai reikalingą tolimesnei karjerai, tuo tarpu neformalusis ugdymas, kuris užima tarpinę padėtį tarp formaliojo ir informaliuojo ugdymo, dėl savo eksperimentinio (patyriminio) ir socialinio pobūdžio suteikia kompetencijas, kurios įgalina jaunas žmones įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, sėkmingiau įsitvirtinti studijose bei darbo rinkoje (Gailius, 2002).

D. A. Kolbis (1995) teigia, kad *neformalusis ugdymas* yra ypač reikšmingas formuojant ugdytinių kritinį mąstymą. Autoriaus nuomone, privaloma kritiškai žiūrėti į gyvenimą, kad galima būtų mokytis ir išvengti ankstesnių klaidų. D. A. Kolbis (1995) išskiria *neformaliajam ugdymui būdingus privalumus*:

- besimokantysis aktyviai dalyvauja mokymosi procese;
- besimokantysis turi pasirinkimo laisvę (pasirenka mokymosi turinį, metodus, laiką, vietą ir t.t.);
- besimokantysis yra savarankiškas, autonomiškas;
- besimokantysis yra atsakingas už mokymąsi ir darbą;
- besimokantysis gausina savo asmeninę patirtį ir ją įprasmina darbe.

Pasak D. Survutaitės (2004), *neformalusis ugdymas* suteikia besimokančiajam laisvę pasirinkti mokymosi turinį, metodus, vietą, laiką ir t.t. ir tuo pačiu suteikia galimybę

besimokančiajam pasiekti geresnių rezultatų. Pasiekti rezultatai suteikia daugiau pasitikėjimo savimi, skatina mokytis toliau ir siekti užsibrėžtų tikslų.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje keliama uždaviniai: „*ugdyti ir plėtoti vaikų kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą; ugdyti pilietiškumą, tautiškumą, demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrą, įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę; lavinti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis ir orientuotis kritiškoje visuomenėje; spręsti socialinės integracijos problemas: mažiau galimybių turinčių (esančių iš kultūriškai, geografiškai, socialiai – ekonomiškai nepalankios aplinkos ar turinčių specialiųjų poreikių), ypatingų poreikių (itin gabių ir talentingų) vaikų, iškritusių iš švietimo sistemos, integravimas į visuomeninį gyvenimą, socialinių problemų sprendimas; padėti spręsti integravimosi į darbo rinką problemas*” (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005, p. 3).

Kaip deklaruojama Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005), neformaliajame vaikų švietime laikomasi šių *principų*:

- aktualumo principo – neformaliojo švietimo siūlomų veiklų pasiūla, skirta socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti;
- demokratiškumo – mokytojai, tėvai ir vaikai yra bendrojo ugdymosi proceso kūrėjai, kartu identifikuoja poreikius;
- prieinamumo – sudaromos visos sąlygos vaiko kompetencijoms ugdytis per pasirinktą veiklą. Siūlomos veiklos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį, nepriklausomai nuo socialinės padėties;
- individualizavimo – ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam vaikui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus;
- savanoriškumo – vaikai laisvai renka švietimo tiekėją, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami.

Rezultatas, į kurį orientuotas neformalusis vaikų švietimas, yra kompetencijos. LR švietimo įstatyme (2003) jos apibrėžiamos kaip „*mokėjimai atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma*“ (p. 10), ir skirstomos į keturias pagrindines sritis:

- asmeninės – savęs pažinimas, savistaba, pasitikėjimas savimi, savęs vertinimas, savianalizė, saviraiška, sveika gyvensena, atsakomybė už savo veiksmus;
- edukacinės (mokymosi) – savarankiškas mokymas bei informacijos valdymas, mokymasis visą gyvenimą, informacijos gavimas, jos analizavimas bei panaudojimas, mąstymo lankstumas (loginis, kritinis – probleminis, kūrybinis);

- socialinės – bendravimas ir bendradarbiavimas, darbas komandoje, demokratiškas struktūrų ir procedūrų išmanymas, sprendimų priėmimas, konfliktų sprendimas, lygių galimybių įsisąmoninimas, ekologinė savimone;

- profesinės – specifinių sričių žinios, gebėjimai, įgūdžiai, supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką, požiūris į veiklos kokybę (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Neformaliojo ugdymo sampratos, turinio kaitos procesai šiandien vyksta globaliu mastu ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje. Europos komisijos pranešime (2000) akcentuojama, kad šalys narės turi kurti neformaliojo mokymosi įvertinimo metodologijas bei standartus ir „*teisinę bazę, reikalingą neformaliojo ir neformaliojo savaiminio mokymosi priėmimui, atestavimui ir pripažinimui*“ (Europos Tarybos susitikimo Lisabonoje išvados, 2000, p. 6). Taigi mokymasis visą gyvenimą ir švietimas vaidina strateginę vaidmenį pereinant į žiniomis grįstą konkurencingą visuomenę. Ir pagrindinis šio strateginio tikslo vaidmuo įgyvendinime tenka neformaliajam ugdymui.

Europos Komisijos Baltojoje knygoje 1995 m. buvo pristatyta *neformaliojo ugdymo* idėja. Joje pažymima, kad būtina apibrėžti bendrą požiūrį į tai, kaip neformalusis mokymasis bus identifikuojamas, įvertinamas bei pripažįstamas.

Buvo konstatuota, kad:

- formalusis švietimo ir mokymo sistemos uždavimas prieštarauja darbdavių poreikiams;
- mokymąsi, vykstantį ne formalioje švietimo sistemoje, būtina padaryti „pastabesniu“ (Baltoji knyga, 1998).

Pasaulyje vis labiau išsivertina humanistinė, demokratinė švietimo tikslų samprata. Ji atsispindi ir įvairių šalių švietimo misijoje - plėtoti asmenybės galias, padėti žmogui pasirengti gyventi visuomenėje, kintant sociokultūrinėms, ekonominėms sąlygoms. Akivaizdu, kad formali švietimo sistema viena to nepajėgi įgyvendinti.

Taip pat būtina akcentuoti, kad *neformaliojo ugdymo* kokybė priklauso ir nuo neformaliojo ugdymo pedagogų pasirengimo dirbti naujomis sąlygomis, tenkinti ugdytinių ir jų tėvų poreikius. D. A. Kolbis (1995), analizuodamas neformaliojo ugdymo svarbą ugdymo procese, pabrėžia, kad neformaliajame mokyme būtinos refleksijos ir peržiūros, todėl pedagogas – vadovas, vedantis besimokantįjį pasirinkto tikslo link, taip pat turi būti pagalbininkas ir patarėjas.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) teigiama, kad neformaliojo vaikų švietimo teikėjai yra neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, kurių pagrindinė veikla yra neformalusis švietimas, formaliojo švietimo mokyklos, turinčios

teisę dirbti pagal neformaliojo vaikų švietimo programas, laisvieji mokytojai ir kitos organizacijos, turinčios teisę užsiimti neformaliuoju vaikų švietimu (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Neformalųjį ugdymą organizuoja įvairūs būreliai, organizacijos, klubai, stotys ir pan.

Apibendrinant galima teigti, kad neformalusis ugdymas – neformaliojo švietimo dalis, skirta vertybinėms nuostatomis, asmeniniams gebėjimams (pasitikėjimui savimi, savarankiškumui, atsakomybei ir kt.), socialiniams įgūdžiams (bendradarbiavimui, bendravimui ir kt.) ugdyti. Neformaliojo vaikų švietimo teikėjai – neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, kurių pagrindinė veikla yra neformalusis švietimas, formaliojo švietimo mokyklos, turinčios teisę dirbti pagal neformaliojo vaikų švietimo programas, laisvieji mokytojai ir kitos organizacijos, turinčios teisę užsiimti neformaliuoju vaikų švietimu.

1. Neformaliojo ugdymo įstatyminė bazė

Pasak I. Zaleskienės (1994) siekiant sukurti pozityvias ateities perspektyvas, šiandienos situacija yra iš esmės keistina visose nacionalinio švietimo sferose. Neformaliojo ugdymo sritis turi ypatingą reikšmę, vaidmenį ir perspektyvą, lyginant su kitais švietimo sferos laukais. Pažangiausios Europos valstybės dėsningai teikia prioritetą neformaliojo ugdymo metodams ir formoms, padedančioms sėkmingai plėtoti švietimo perspektyvą naujų globalizacijos iššūkių, technologijų ir dinamiškų visuomeninių procesų, mokymosi visą gyvenimą principų bei žinių visuomenės plėtos fone.

1990 m. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę keitėsi ekonominė, politinė visuomenės sistema, prasidėjo integravimosi į demokratinių valstybių bendriją procesas. Tai kėlė naujus reikalavimus neformaliajam ugdymui. Šiuolaikinis žmogus priverstas nuolat tobulėti ir profesine prasme, ir kaip asmenybė. Jis turi nuolat gilinti ir taikyti įgytas žinias, kartu ugdyti tam tikras žmoniškąsias galias, gebėjimus, kad galėtų prisitaikyti prie šiuolaikinės demokratinės visuomenės. Todėl neformalus ugdymas šiandien yra ypač aktualus.

Neformalusis ugdymas yra sudedamoji Lietuvos švietimo sistemos dalis, kurios veikla reglamentuojama šiais dokumentais:

- *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu* (priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. birželio 17 d. Nr. IX-1630, Žin., 2003, Nr. 63-2853);
- *Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatomis* (patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700, Žin., 2003, Nr. 71-3216);
- *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija* (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695, Žin., 2006, Nr. 4-115);

- *Vaikų ir jaunimo socializacijos programa* (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 209, Žin., 2004, Nr. 30-995).

Neformalaus vaikų ir jaunimo švietimo statusas teisiškai įtvirtinamas Lietuvos švietimo koncepcijoje (2005). Šiame dokumente nurodoma, kad visos ugdymo tikslus įgyvendinančios švietimo sistemos organizacinės struktūros turi būti glaudžiai susijusios tarpusavyje ugdymo perimamumo, mokslinio, informacinio, materialinio aprūpinimo, teisinio reguliavimo bei valdymo ryšiais. Neformalusis vaikų švietimas apibrėžiamas kaip kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijas, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos. (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

LR švietimo įstatymas pripažįsta neformaliojo ugdymo svarbą, kurio paskirtis yra „*tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais*“ ir akcentuoja, kad „*neformaliojo vaikų ugdymo programos vykdo muzikos, dailės, meno, sporto, kitos mokyklos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai*“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011, str. 48, p. 20).

Daugiausiai dėmesio neformaliajam ugdymui skiria Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas, kurio 11 straipsnyje (2003 m. gruodžio 4 d. Nr. IX-1871 11) neformalusis ugdymas apibrėžiamas kaip „*jauno žmogaus aktyvus dalyvavimas visuomenės gyvenime bei sugebėjimas plėtoti socialines kompetencijas*“. Straipsnyje teigiama, kad „*jaunimo neformaliojo ugdymo paskirtis – ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, taip pat plėtoti būtent jauno žmogaus socialines kompetencijas*“ (2003, 11 str., p. 5). Tačiau čia labiau akcentuojama, kad jaunimo neformalųjį ugdymą, t.y. neformaliojo ugdymo programas, projektus, vykdo jaunimo organizacijos, kiti fiziniai ar juridiniai asmenys.

1995 m. ratifikuotoje Lietuvos Jungtinių Tautų „Vaikų teisių konvencijoje“ apibrėžiami lavinimo tikslai netiesiogiai akcentuoja neformaliojo ugdymo būtinumą: „*kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą, protinius bei fizinius sugebėjimus <...> parengti vaiką sąmoningam gyvenimui laisvoje visuomenėje*“ (1995, 29 str., p. 17). Be to, šis dokumentas „*pripažindamas vaiko teisę į poilsį ir laisvalaikį, teisę dalyvauti žaidynėse ir jo amžių atitinkančiuose pramoginiuose renginiuose, laisvai dalyvauti kultūriniame gyvenime ir kurti meno kūrinius*“ (p. 17), akcentuoja neformaliojo ugdymo vystymą, prisidedančio prie socialinės, dvasinės ir dorovinės vaiko gerovės.

Mokymosi visą gyvenimą memorandume išskiriamas neformalusis švietimas „*kaip asmens ar visuomenės interesų sąlygojama savišvieta, apimanti valstybės švietimo registro neapibrėžtą lavinimąsi*.“ (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000, p. 2)

Neformalusis ugdymas kaip mokymosi visą gyvenimą (*lifelong learning*) dalis yra akcentuojamas ir Lietuvos švietimo plėtotės strateginių nuostatų projekte (Švietimo gairės, 2002). Čia pabrėžiama, kad kur kas didesnio švietimo politikos dėmesio susilaukia neformalus ir informalus švietimas, todėl siekiama „*sudaryti vieningą formalus, neformalus ir informalus švietimo sistemą, tuo pačiu užtikrinant lygias galimybes švietimo paslaugų teikėjams, siūlantiems formalus, neformalus ir informalus švietimo paslaugas, dalyvauti švietimo rinkoje taip padidinant turinio įvairovę ir praplečiant pasirinkimo galimybes*“ (Švietimo gairės, 2002, p. 121).

Teisinių dokumentų, reglamentuojančių neformalųjį ugdymą, atsiradimas suteikia neformaliojo ugdymo įstaigoms ir darbuotojams daug galimybių. Lietuvoje esančios neformaliojo ugdymo įstaigos, siekdamos neformaliojo ugdymo pripažinimo, turi galimybę sukurti stabilų, patikimų ir kompetentingų partnerių ratą. Taip pat plačiau išnaudoti Europos Sąjungos programų teikiamas galimybes, tuo pačiu įgyti patirties iš kitų šalių, siekti tarptautinio bendradarbiavimo neformaliojo ugdymo srityje (Ruškus, 2009; Žvirdauskas, 2009; Stanišauskienė, 2009).

Siekiant pripažinti neformalųjį ugdymą kaip neatsiejamą ugdymo proceso dalį, susiduriama su daugeliu problemų. Įvairiose neformaliojo ugdymo institucijose neformalusis ugdymas(is) apibrėžiamas ir vertinamas skirtingai. Nėra aiškaus supratimo dėl neformaliojo ugdymo teikiamų privalumų. Dažniausiai neformalusis ugdymas suprantamas kaip papildoma, užklausinė veikla, atliekanti tik užimtumo funkciją (Hodkinson, 2003; Colley, 2003; Malcom, 2003). Dauguma neformalųjį ugdymą atstovaujančių įstaigų nesiekia tapti patraukliomis, aktyviai pritraukti vaikus ir jaunimą, nesiorientuoja į rinką, ir mano, kad veiklas lankantys vaikai – savaime suprantamas dalykas.

Apibendrinant galima teigti, kad teisinių dokumentų, reglamentuojančių neformalųjį ugdymą Lietuvos švietimo sistemoje pakankamai. Jų realizavimas suteikia neformaliojo ugdymo įstaigoms ir darbuotojams daugiau galimybių. Neformalųjį ugdymą įteisinantys dokumentai didelį dėmesį teikia vaikų ir jaunimo gebėjimų bei polinkių atskleidimui, savišvietos, saviraiškos poreikių, kūrybiškumo plėtojimui, turiningo laisvalaikio praleidimui, socialiniam ir doroviniam ugdymui, nusikalstamumo prevencijai įgyvendinti.

1.1.2. Neformaliojo ugdymo principai ir metodai

Neformalusis ugdymas yra neatsiejama Lietuvos švietimo koncepcijos (2005) dalis, todėl pirmiausia remiasi bendraisiais jos principais:

- aktualumo principu – neformaliojo švietimo siūlomų veiklų pasiūla skirta socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti;
- demokratiškumo – mokytojai, tėvai ir vaikai yra bendro ugdymosi proceso kūrėjai, kartu identifikuoja poreikius;
- prieinamumo – sudaromos visos sąlygos vaiko kompetencijoms ugdytis per pasirinktą veiklą. Siūlomos veiklos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį nepriklausomai nuo socialinės padėties;
- individualizavimo – ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam vaikui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus;
- savanoriškumo – vaikai laisvai renkasi švietimo teikėją, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

S. Dzenuškaitė (1991) ir S. Dapkienė (2002) išskyrė *specifinius nepamokinės veiklos principus*, kurie būtini organizuojant popamokinę veiklą:

- Tikslingumo ir perspektyvos;
- Kūrybinio aktyvumo ir iniciatyvumo;
- Humanistinio kryptingumo;
- Atsižvelgimo į amžiaus tarpsnių psichologinius ypatumus;
- Tautos kultūrinės patirties perimamumo ir plėtojimo;
- Atsižvelgimo į mokinių poreikius ir interesus;
- Popamokinės veiklos ryšio su gyvenimu.

Neformaliojo ugdymo veiklos organizavimas, I. Zaleckienės (1994) teigimu, turi remtis *aktyvumo* ir *labilumo* principais. Aktyvumo principas realizuojamas dviem aspektais: vaikas pats renkasi norimą užsiėmimą ir jame noriai dalyvauja; jei mokinys apsisprendė dalyvauti tam tikroje veikloje, tai ir supanti socialinė aplinka aktyviai jį veikia. Labilumo principas užtikrina moksleiviui teisę keisti veiklos pobūdį ar visai jos atsisakyti nepriklausomai nuo priešasčių. Šie principai sudaro galimybes laisvai priimti pozityvias vertybes, neformaliems bendravimo įgūdžiams ugdytis.

I. Ramanekienė (1998) skatina atsižvelgti į tokius neformaliojo ugdymo principus:

- *vaiko interesų prioritetiškumas* (ugdymas yra neprivalomas ir laisvai pasirenkamas, temos įvairios ir įdomios, žinomi dalykai pateikiami nauju aspektu);
- *veiklos atvirumas*;
- *asmeninė iniciatyva ir atsakomybė*;
- *veiklos lankstumas* (ugdymo turinys derinamas su vaiko amžiaus ypatumais, išsivystymo lygiu, einama nuo lengvo prie sunkaus, nuo žinomo prie nežinomo, naudojami įvairūs metodai ir būdai);
- *orientavimasis ateities profesinei veiklai* (skatinamas pastabumas, dėmesys, kūrybiškumas, tobulinami įvairūs praktiniai gebėjimai ir įgūdžiai, plėtojamas gebėjimas bendrauti su skirtingos socialinės padėties žmonėmis).

G.Kvieskienė (2003) išskiria šiuos neformaliojo ugdymo veiklos principus:

- *lygių galimybių* (vienodos galimybės įvairių gabumų ir poreikių vaikams tobulinti savo gebėjimus);
- *aktyvumo* (organizuojamas taip, kad ugdytiniai būtų veiklūs, aktyviai dalyvautų);
- *lankstumo* (organizuojamas taip, kad kada tik panorėjus būtų įmanoma keisti veiklos pobūdį ar įsitraukti į kitą veiklą);
- *tęstinumo* (galimybė plėtoti papildomo ugdymo metu įgytus gebėjimus);
- *atvirumo* (yra žinomas ir prieinamas visiems vietos bendruomenės vaikams);
- *pažangos* (veikla orientuota domėtis pažangiomis naujovėmis, siekti rezultatų ir konkuruoti šiuolaikinėje visuomenėje).

Kaip teigia A. Ramanauskaitė (2002) anksčiau neformaliojo ugdymo veikla buvo daugiau orientuota į konkretų išmokimą (pvz. dainų, šokių, sporto ar kitos srities), buvo siekiama tos veiklos gerų rezultatų. Dabar orientuojamasi į kompetencijų plėtojimą per vaikui patinkančią veiklą. Neformaliojo ugdymo veikla jau nesiekiami ugdyti talentų, o tai daugeliui kelia nerimą ir skatina nesveiką konkurencinę kovą. Veiklos skatinimas prizais dažniausiai neatskleidžia vaikų talentų, o priešingai – baugina ir slopina pasitikėjimą savimi, todėl dabartinei švietimo sistemai tenka taisyti klaidas: būtina rūpintis vaikų ir jaunimo socializacija ir stengtis, kad jie gebėtų pasirūpinti savimi, rastų vietą visuomenėje.

Organizuojant neformalųjį ugdymą, laikomasi dar ir Lietuvos švietimo koncepcijoje (2005) apibrėžtų švietimo principų: humaniškumo, demokratiškumo, nacionalumo, atsinaujinimo. Tai reiškia, kad pabrėžiama asmens pasirinkimo laisvė, santykiai yra pagrįsti demokratijos principais, rūpinamasi nacionalumo išsaugojimu bei kultūros puoselėjimu, kad neformaliojo ugdymo sistema atvira kaitai.

Taigi, neformaliojo ugdymo siekiama ugdyti demokratiškai organizuotą, kultūringą, savarankišką, atsakingą, humanizmo principais ir bendrosiomis vertybėmis besivadovaujantį, iniciatyvų Lietuvos pilietį. Neformaliojo ugdymo sistema turi funkcionuoti taip, kad vaikas galėtų:

- gilinti ir plėtoti gebėjimus, įgytus nuoseklioje švietimo sistemoje bei siekti visapusiško išsilavinimo;
- stiprinti motyvaciją, ruošiantis ekonominei, profesinei veiklai bei karjerai, įgyjant darbinių gebėjimų;
- stiprinti motyvaciją, ruošiantis ekonominei, profesinei veiklai bei karjerai, įgyjant darbinių gebėjimų;
- stiprinti motyvaciją, ruošiantis ekonominei, profesinei veiklai bei karjerai, įgyjant darbinių gebėjimų;
- įgyti papildomų mokslinio darbo įgūdžių ir pasiruošti tolimesnėms studijoms;
- realizuoti saviraiškos poreikius;
- brandinti tautinę ir kultūrinę savimone;
- laisvai bendrauti su įvairių tautybių, įsitikinimų, polinkių bei skirtingo amžiaus žmonėmis (Strazdienė, 2006).

Pasak D. Kiliuvienės (1996), organizuojant neformalųjį ugdymą, rekomenduojama dirbti, naudojant keletą ugdymo metodų. Vienas iš jų – mažųjų grupių mokymo metodas, kai vienu metu mokoma nuo 1 iki 10 mokinių. Galima taikyti ir generatyvųjį mokymąsi – kai mokomasi ir išmokstama patiems kuriant, plėtojant, atnaujinant mokomųjų dalykų reikšmes, o ne perimant jas gatavas. Atradimus darantis mokymasis – tai išmokimas atrandant, mokantis ir išmokstant, kai mokinys pats formuluoja sąvokas, dėsnius, tarsi darydamas atradimus, be tiesioginio mokymo. Abipusis mokymasis naudojamas tuo atveju, kai mokiniai mokosi klausinėti kitų mokinių ir mokytojo, kad suprastų, kokių dalyko supratimo klausimų galima tikėtis teste ir kaip reikia kitiems patarinėti, kad parodytum, jog supranti dalyką. Diskusijų (pokalbių) metodas tinka mažoms mokinių grupėms, kada mokytojas netiesiogiai vadovauja, o mokiniai laisvai reiškia savo mintis kurias nors mokomojo dalyko tema, ginčijasi. Galiausiai naudotinas ir mokomasis pokalbis, kada mokytojas, aiškindamas naują medžiagą, pateikia faktus, mintis iš mokinio patirties, po to supažindina su vadovėlio ar kito teksto medžiaga ir parodo ryšį tarp šių dalykų.

Literatūroje sutinkamas ir kita metodų klasifikacija pagal pedagogo veiklą: rodomieji (teigiamų pvz. demonstravimas, asmeninis pavyzdys ir kita), sakytiniai (pasakojimas, pokalbis, kaitymas, elgesio nurodymas ir pan.), veikiamieji (įpareigojimo vykdymas, kontrolė, situacijų

sudarymas, pratinimas, aplinkos įtakos keitimas ir pan.), stimuliavimo (skatinimas, baudmės) (Balčiūnienė, 2002, Makarevičienė, 2002).

Mokymo metodų pasirinkimą sąlygoja įvairūs faktoriai: mokinių poreikiai, nevienoda jų psichofizinė branda, įvairūs žinių ir gebėjimų lygmenys, mokinių amžius, pamokos tipas, keliami tikslai ir uždaviniai (Strazdienė, 2006).

Veiklos pakeitimo ir bendravimo metodai veikloje, vykstančioje popamokiniu laiku, užima pagrindinį vaidmenį socialinės – edukacinės veiklos vadyboje. Tokios veiklos vadovus būtina orientuoti į tikslingą naujų veiklos ir bendravimo būdų taikymą, kur reikalinga kruopšti vaikų interesų ir reikalavimų, esamų materialinio ir ugdymo potencialo apskaita, siekiant veiklos kokybės.

Apibendrinant galima teigti, kad vaikų neformalusis švietimas organizuojamas pagal bendruosius švietimo sistemos principus: aktualumo, demokratiškumo, prieinamumo, individualizavimo ir savanoriškumo. Ypač svarbūs yra aktyvumo bei labilumo principai. Neformaliojo ugdymo veikla yra reikšminga ir reikalinga tiek, kiek ji prasminga pačiam vaikui ir tik jo paties laisvai pasirinkta, t.y. jis aktyviai ir savanoriškai šioje veikloje dalyvauja.

1.2. Technologinis ugdymas neformaliojo ugdymo kontekste

1.2.1. Technologinio ugdymo samprata

Technologinio ugdymo samprata apima dviejų sąvokų – technologijos ir ugdymo – derinį, kuris nusako atitinkamą ugdymo sritį. Šiandien technologinis ugdymas apibrėžiamas kaip pedagoginė sistema, kurios didaktiniai komponentai yra technologinio ugdymo tikslai, technologinio ugdymo turinys, technologinio ugdymo formos, metodai ir būdai bei technologijų mokymo ir mokymosi priemonės, kurias naudodamas pedagogas padeda besimokantiems įgyti visuomenei ir individui reikšmingų ir reikalingų technologinių ir bendrųjų kompetencijų. Tokiu būdu siekiama tolesnės technologijų plėtros ir geresnės žmogaus gyvenimo kokybės (Statauskienė, 2009).

Tarptautinių žodžių žodynas (2001) žodį *technologija* (gr. *techne* – menas, amatas ir *logos* – mokslas) apibūdina, kaip „gamybinių procesų atlikimo būdų ir priemonių visumą“.

Technologijos – projektavimo būdų ir realizavimo priemonių visuma tam tikram rezultatui pasiekti (Technologinio ugdymo koncepcija, 2003).

Pasak E. Britton (2005) *technologijos* yra procesas, kurio metu keičiama aplinka (gamta), tenkinant savo poreikius, tai žinios, reikalingos sukurti technologinius daiktus ir naudotis tais sukurtais daiktais, tai gebėjimai ir patirtis, reikalingi naudotis technologijomis. Paties žodžio

„*technologijos*“ sandara rodo, kad technologijos ir mokslas yra glaudžiai susiję, tačiau technologijos ne tik skiriasi nuo mokslo, bet ir neturėtų būti traktuojamos tik kaip mokslo taikymas. Technologijos nėra ir antraeilis mokslo dalykas, jos papildo mokslą, naudojasi mokslu, tačiau technologijų apimtis yra daug platesnė už mokslo taikymą.

L. Statauskienė (2009) teigė, kad istoriškai technologijos samprata ir termino vartojimo būdas kito dėl technikos pažangos bei žmogaus reikmės jį pažinti ir paaiškinti. Šiuolaikinė technologijų samprata yra daugiaplanė, atskleidžianti technologinės plėtros prigimtį nuo klasikinių iki modernių technologijų ir nusakoma žmogaus specifiniais veiklos komponentais, tokiais kaip meistriškumas, techninio įvykdymo sėkmė, bendradarbiavimas bei žmogaus vaidmuo atliekant darbo procedūras.

Ugdymas – asmenybę kuriantis žmonių bendravimas sąveikaujant su aplinka bei žmonijos kultūros vertybėmis. Ugdymas – bendriausia pedagogikos kategorija, apimanti auginimą, švietimą, mokymą, lavinimą, auklėjimą, formavimą (Jovaiša, 2007).

Pasak V. Jakavičiaus (1998) ugdymas apibrėžiamas kaip tikslingas ugdytojo ir ugdytinio bendravimas, pasireiškiantis sąveika – abipusiu poveikiu ir komunikacija – informacijos pasikeitimu. Čia sąveika suprantama kaip jų bendravimo ar bendradarbiavimo abipusiškumas, vidinė ugdymo proceso dalis, kurią lemiantys veiksniai yra psichinės būsenos, socialinės nuostatos bei individualios savybės.

Taigi, technologijų ir ugdymo sampratas vienija žmogaus veikla. Ugdymo procese veikla siejama su aktyvumu mokymosi procese, besimokančiojo pažinimu ir pedagogo veiklos organizavimu. Technologinės veiklos esmė yra praktinių problemų sprendimas, panaudojant žinias, mąstymo procesus ir reikalingus materialinius išteklius (Statauskienė, 2009).

Pradinio ir pagrindinio ugdymo programose (2009) technologinis ugdymas suvokiamas kaip „*sudedamoji holistinio ugdymo dalis, leidžianti mokiniams tapti technologiškai raštingiems, gebantiems nuolat įgyti naujų žinių ir išsiugdyti technologinių gebėjimų, suprasti, naudoti ir įvertinti nuolatinę technologijų plėtrą kūrybiniame (praktiniame) procese formuojant pozityvią nuostatą į technologijų virsmą praeities, dabarties ir ateities kontekste*“ (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programos/Technologijos, 2009, p. 3/1231).

Pasak A. Ramanauskaitės (2002) technologijų termino samprata prasiplėtė iki multidisciplininės technologijų traktuotės, apimančios ne tik materialiuosius, bet ir žmogiškuosius intelektualinius išteklius, mokslines ir patirtines žinias, praktinę veiklą bei darbo organizavimo būdus.

Kaip teigia D. Kiliuvienė (2006) holistinis mąstymas pirmiausia aprėpia kūrybinę įgytų žinių interpretaciją. Holizmo šalininkai laikosi nuostatos, kad ugdymas turi būti grindžiamas bendražmogiškąja patirtimi, o ne žiniomis, kadangi asmenybės vertę lemia egzistencinė individo

savivoka, pasaulėžiūrinis asmenybės vientisumas. Holistinės sampratos šalininkai į pirmą vietą iškelia dalies ypatybių priklausomybę nuo visumos, kuriai ji priklauso, o šias dalis padeda suprasti jų tarpusavio ryšiai. Visumos suvokimas išreiškia holistinę kokybę. Visi šie teiginiai leidžia spręsti, jog technologinio ugdymo vienas iš siekių yra „*ugdyti sąmoningą vartotoją. Vartotojo ugdymas svarbus stiprinant vaikų ir jaunų žmonių gebėjimą veikti visuomenėje šiandieninėmis sąlygomis, skatina racionaliai rinktis ir konstruktyviai panaudoti įgytas žinias bei įgūdžius*“ (Valantinaitė, 2010, p. 152).

Šiuolaikinė technologijų samprata apibrėžiama kaip nauja mokslo žinias bei laimėjimus kurianti ir naudojanti veikla, skirta individo ir visuomenės poreikiams tenkinti, iš esmės keičianti kokybines visuomenės galimybes bei kiekvieno individo gyvenimą. Kasdieniniame kontekste „technologijos“ terminas vartojamas žmogaus meistriškumui nusakyti ir metodams, taikomiems darbinėje ar kitoje veikloje, išreikšti (Statauskienė, 2009).

Nuolatinis visuomenės ir individo poreikių kitimas, nuolatinė technologijų kaitagaminimo procesų atlikimo būdai ir priemonės, technologiniuose procesuose veikiančios materialinių ir žmogiškųjų ryšių ir dėsningumų sistemos, žmogaus priimami sprendimai, žinojimas „kaip veikti“ sistemoje *gamta – žmogus – daiktinė aplinka* (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programos/Technologijos, 2009).

Technologijų plėtra priklauso nuo žmogaus apsisprendimo ir jį veikiančių aplinkos veiksnių: kultūrinių, ekonominių, aplinkosauginių, socialinių. Mokiniam svarbu išmanyti kuriamų ar sukurtų technologijų poveikį gamtai, žmogui, daiktinei aplinkai suprasti, kaip vertinti technologijų teikiamą naudą bei galimą poveikį asmens ir visuomenės sveikatai, saugai ir gerovei.

Pasak L. Statauskienės (2009) edukacine prasme technologinio ugdymo šiuolaikinė samprata yra artima „mokymosi veikiant“ idėjoms, nes pabrėžiama aktyvi besimokančiojo praktinė veikla ir mokymasis veikloje, kur mokytojas tampa padėjėju ir pagalbiniu. Todėl metodologiniu technologinio ugdymo nagrinėjimo pagrindu gali būti „veiksmo pedagogikos“ teiginiai, kuriais akcentuojama ugdymo proceso dalyvių veiklos įtaka ugdymo procesui ir jo rezultatams.

Apibendrinant galima teigti, kad technologinio ugdymo plėtra priklauso nuo kultūrinių, ekonominių, aplinkosauginių, socialinių veiksnių, todėl šiuolaikinis technologinis ugdymas suvokiamas kaip praktinė veikla ir mokymasis veikloje, kurioje integruojama kūryba ir kūrybinės idėjos, praeities – dabarties technologijos – sveika, saugi ir estetiška gyvensena – sąmoningas vartotojas.

1.1.3. Technologinio ugdymo paskirtis, tikslai ir uždaviniai

Šiuolaikinis technologinis ugdymas suvokiamas kaip procesas, kuriame integruojama kūryba, kūrybinės idėjos bei jų praktinis realizavimas (Technologinio ugdymo koncepcija, 2003). Technologijų ugdymo kryptį diktuoja šalies visuomenės pokyčiai, priklausantys nuo kultūros, tradicijų, nuo kitų šalių visuomenės ir tradicijomis. Lietuva ne vienintelė šalis ieškanti būdų tobulinti švietimą. Atnaujinamos technologijų dalyko programos, įvertinat poreikius ir galimybes ir derinant prie pasaulio švietimo naujovių.

Moslininkai R. McCormickas, P. Murphy, H. Harrisonas (1993), K. Seemannas (2000), A. Rasinenas (2003) atskleidė, kad konkrečios šalies technologinio ugdymo sistemos elementus ir technologinio ugdymo rezultatą lemia tos visuomenės vidiniai socialiniai, kultūriniai, politiniai, ekonominiai veiksniai, techninės pažangos lygis. Šie veiksniai atlieka reguliavimo funkciją tarp to, „ko norime/siekiame“, ir to, „ką galime/turime“. „Kodėl reikia“ vienokio ar kitokio technologinio ugdymo, atskleidžia socialinės ir kultūrinės visuomenės aplinkybės, kurios nulemia ir technologinio ugdymo tikslą (Statauskienė, 2009).

Puoselėjant vertybines nuostatas, plėtojant bendruosius gebėjimus, taikant aktyviuosius mokymo metodus, modernias darbo, informacijos pateikimo, apdorojimo, medžiagų pažinimo technologijas, atsižvelgiant į moksleivių (neskirstant pagal lytį) poreikius ir gebėjimus **technologinio ugdymo paskirtis** – „plėtoti bendrąsias ir technologines kompetencijas – žinių ir supratimo, gebėjimų ir nuostatų visumą, padedančių mokiniui įgyti technologinio raštingumo pagrindus, būtinus kiekvienam žmogui nuolat kintančioje sociokultūrinėje aplinkoje. Taikant aktyvaus mokymo ir mokymosi metodus, modernias darbo, informacijos pateikimo, apdorojimo, medžiagų pažinimo technologijas, atsižvelgiant į mokinių poreikius ir gebėjimus, sudaryti sąlygas visiems mokiniams (neskirstant jų pagal lytį) mokytis įvairių technologijų“ (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programos/Technologijos, 2009, p. 3/1231). Siekiama mokiniams įdiegti technologinio raštingumo pagrindus būtinus kiekvienam žmogui nuolat besikeičiančioje sociokultūrinėje aplinkoje:

- pažinti technologijų raidą istoriniame kontekste, technologijų santykį su kitais mokslais, vertinti technologijų įtaką kultūrai, technologijų kaitą socialinėje aplinkoje;
- gebėti naudotis technologijomis kaip vartotojui, spręsti technologine problemas, rasti reikiamą informaciją turimai idėjai plėtoti, kurti ir gaminti norimus gaminius;
- saugiai naudoti ir tinkamai parinkti kuriamiems gaminiams buitinės aplinkos medžiagas, įgyti sveikos gyvensenos nuostatas, suvokti ekologinių technologijų vertę;

- planuoti, organizuoti ir vertinti nesudėtingus technologinius procesus, ugdyti teigiamą nuostatą į technologijų plėtrą, projektavimo procese takyti informacines ir komunikacines technologijas (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programos/Technologijos, 2009).

Technologinio ugdymo tikslas – „sudaryti prielaidas mokiniams išsiugdyti technologinio raštingumo pagrindus, t. y. puoselėti vertybines nuostatas ir bendruosius technologinius gebėjimus, būtinus kiekvienam žmogui nuolat kintančioje sociokultūrinėje aplinkoje, gebėti naudotis nesudėtingomis technologijomis kaip vartotojams, patirti kūrybinį džiaugsmą, mokėti spręsti problemas, išsiugdyti pozityvias nuostatas nuolatinei technologijų kaitai“ (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programos/Technologijos, 2009, p. 3/1231).

Pasak L. Statauskienės (2009), *technologinio ugdymo tikslas* – patenkinti kvalifikuotų darbininkų poreikį, paskatinti tradiciškai perteikti esmines vertybes (grožio pajautą) per praktinę visuomeninę patirtį. Technologinio ugdymo tikslo formuluotė, siejama su žmogaus poreikiu išgyventi techniškame pasaulyje, perteikti visuomeninės patirties darbo ir darbo organizavimo būdus jaunajai kartai, būdinga „pramoninės gamybos“ sistemai.

Technologinio ugdymo koncepcijoje (2003) *technologinio ugdymo tikslas* – suteikti technologinį raštingumą, sudaryti galimybes žmogui visaverčiai gyventi nuolat besikeičiančioje visuomenėje.

N. Strazdienės (2006) nuomone *technologijų tikslas* – sudaryti moksleiviams prielaidas puoselėti vertybines nuostatas, tautos tradicijas, plėtoti bendruosius gebėjimus; suvokti buitinėje aplinkoje kylančias problemas, jų sprendimo principus; išmokti saugiai naudotis technika; pažinti medžiagas; išmokti kurti projektus, gaminius; ugdyti gebėjimus, padedančius kaip vartotojams orientuotis rinkoje.

Siekama, kad moksleiviai išsiugdytų gebėjimus suprasti technologijų svarbą kiekvieno žmogaus gyvenime ir šalies ūkyje. Moksleiviai rengiami ir brandinami tolesniam gyvenimui kaip būsimi šeimos nariai, piliečiai, gebantys lanksčiai adaptuotis kintančioje visuomenėje, pasirengę tolesniam savęs tobulinimui. **Technologinio ugdymo** procese keliami šie **uždaviniai**:

- puoselėti vertybines nuostatas ir bendruosius gebėjimus, suprasti sparčią technologijų kaitą, jų taikymo integralumą ir įtaką žmogaus sociokultūrinei, ūkinei aplinkai;
- bendradarbiauti tarpusavyje, stebėdami analizuoti kasdienio gyvenimo aplinką, paaiškinti problemas, jų sprendimo principus;
- siekti idėjų ir jų įgyvendinimo dermės, išmokti sudaryti kuriamų projektų planus, nuosekliai organizuoti ir atlikti darbo procesus;

- planuoti bei organizuoti kūrybinę ir praktinę veiklą, mokėti kūrybiškai, funkcionaliai, estetiškai, ekonomiškai projektuoti, saugiai, technologiškai, kokybiškai gaminti, kurti ir prižiūrėti buitinę aplinką, orientuotis rinkoje kaip vartotojams, išlikti sveikiems;
- siekti plėsti žinias apie technologijas, jas kūrybingai taikyti praktikoje, naudotis įvairiais informaciniais šaltiniais, rinkti informaciją apie istorines, kultūrinės tautos amatų ir verslo tradicijas, sociokultūrinę ir ūkinę aplinką, šiuolaikinių technologijų, medžiagų naudojimo galimybes, vartotojams teikiamas paslaugas, rinką;
- pažinti medžiagų savybes, analizuoti, kaip jas pritaikyti dirbiniuose, kokias darbo priemones ir technologijas naudoti, kad nebūtų pakenkta jų struktūrai;
- apibendrinti kūrybines idėjas ir praktinius darbus, įvertinti rezultatus, įvairiomis formomis kūrybingai pateikti sukauptą medžiagą;
- siekti motyvuotai apsispręsti, kokių technologijų ir kur toliau mokytis, 9–10 klasėse pasirinkti technologijų programą, išbandyti savo kūrybinius ir praktinius gebėjimus, susipažinti su technologiniais procesais, profesijomis, ūkio šakomis (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programos/Technologijos, 2009).

Kaip teigia L. Statauskienė (2009) technologinė veikla iš esmės yra praktinė, siejama su mokinių pasitikėjimu ir gausybės veiklų išbandymu, grindžiamu technologijų srities vertybėmis, atitinkamu technologiniu žinojimu bei technologiniais gebėjimais. Visa tai suteikia galimybių, atsižvelgiant į aplinkos (konteksto) diktuojamas sąlygas, įvertinti žmogiškuosius poreikius ir galimybes, vertybines nuostatas, nuo kurių priklauso kiekvienas veiklos etapas ir asmens poreikis kurti, keisti ar tobulinti savo aplinką. Vadinasi, technologijų mokyme tuo tikslu, kad vaikai suprastų, kokią reikšmę, galimybes turi ir pavojus kelia technologijų valdymas dabartiniame gyvenime, kaip kinta ir yra tobulinamos technologijos įvairiuose šalies ūkio srityse, kaip gali būti gerinama kokybė, saugoma aplinka nuo neigiamo technologijų poveikio, gebėtų gyventi ir atskleisti save kuriančioje visuomenėje, išsaugant dvasinės ir materialios žmonijos kultūros paveldą.

Apibendrinat galima teigti, kad technologinio ugdymo tikslas gebėti suprasti technologijų svarbą kiekvieno žmogaus gyvenime ir šalies ūkyje, naudoti, įvertinti ir valdyti technologijas, puoselėti vertybes ir bendruosius technologinius gebėjimus būtinus kiekvienam žmogui (nepriklausomai nuo lyties) nuolat kintančioje sociokultūrinėje aplinkoje. Rengti mokinius tolesniam gyvenimui, kaip būsimus šeimos narius, piliečius gebančius adaptuotis kintančioje visuomenėje, pasirengusius tolesniam tobulėjimui.

1.2. Neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo aspektai

1.3.1. Neformaliojo technologinio ugdymo organizavimas

Aktuali šiuolaikinio ugdymo proceso organizavimo problema yra siekis parinkti ugdymo turinio pateikimo būdus, padedančius atskleisti ugdytinio individualybei, jo saviraiškai, saviaktualizacijai bei savirealizacijai, padedančius priimti informaciją ir įsiliesti į ugdymo procesą pagal asmenybės skirtumus, individualų mokymosi stilių. Technologinio ugdymo turinys ir kontekstas savo plačių veiklos galimybių dėka sudaro ypač palankias sąlygas besimokančiojo saviraiškai plėtoti, atsiskleisti, kurti ir ugdyti mokinių grupinę ir individualią atsakomybę, jų savarankiškumą praktinėje veikloje (Statauskienė, 2009).

Pasak I. Statauskienės (2009), organizuojant technologinio ugdymo procesą svarbu įvardinti esminius didaktinius ir metodologinius bruožus, atskleidžiančius technologijų mokymo ir mokymosi specifiką. Ugdomoji situacija, mokymosi kontekstas suvokiamas ne vien kaip savita socialinių įtakų visuma, veikianti ugdymo procesą, bet yra ir ugdytinio patirties šaltinis, kai įtakos (poveikio) veiksniai, pedagoginės patirties perdavimo būdai nukreipiami į tam tikrą tikslą, o ugdymo procese šis ugdymo tikslas siejamas su ugdytinio patirtimi.

Siekiant veiksmingai organizuoti mokymo procesą, būtina vadovautis pagrindiniais didaktiniais principais – sistemingumu, nuoseklumu, aktyvumu, perimamumu, sąmoningumu ir vaizdumu, kurie daro įtaką mokymo turinio atrankai ir mokymo organizavimo pobūdžiui (Ramanauskaitė, 2002).

Kaip teigia V. Rajeckas (1999) mokinių poreikiams patenkinti reikšminga tai, kad būtų parenkamos kūrybiškumą ir mąstymą skatinančios mokymo strategijos, mokymo organizavimas gretinamas su probleminiu mokymu: orientuotis į integralumą ir problemų sprendimą, taikant mokinių savarankiškumą, aktyvumą ir smalsumą skatinančius mokymo metodus, pavyzdžiui, trumpalaikių ar ilgalaikių projektų metodą, kitokius kūrybinius darbus.

Richard M. Felder ir kt. (2002) išskiria šiuos technologinio mokymosi stilius ir strategijas:

1. Aktyvūs ir reflektyvūs.

- Aktyvūs. Atsimena ir supranta informaciją, veikia aktyviai. Mėgsta dirbti grupėje.
- Reflektyvūs. Apie gaunamą informaciją turi tyliai pagalvoti. Pirmenybę teikia individualiam darbui.

2. Nujaučiantys ir mąstantys.

- Nujaučiantys. Pirmenybę teikia galimybių ir ryšių atradimui, naujovėms. Geriau supranta naujas koncepcijas, abstrakčias formuluotes. Greičiau

veikia. Nemėgsta, kai reikia daug atsiminti, daryti pasikartojančius veiksmus.

- Mąstantys. Patinka faktų mokymasis. Mėgsta veikti pagal gerai žinomus metodus. Kantrūs, gebantys sėkmingai atlikti laboratorinius darbus. Praktiškesni ir atsargesni. Nepatinka dalykai, kurie neturi aiškaus ir matomo ryšio su realybe.

3. Vizualiniai ir verbaliniai.

- Vizualiniai. Geriau atsimena vizualinę informaciją, t. y. paveikslus, schemas, lenteles, knygų viršelius ir t.t.
- Verbaliniai. Geriau atsimena aiškinimą žodžiu ar raštu.

4. Nuoseklūs ir globalūs.

- Nuoseklūs. Stengiasi mokytis nuosekliai, žingsnis po žingsnio. Ieškodami sprendimo stengiasi neatitrūkti nuo loginės sekos.
- Globalūs. Dažniausiai mokosi dideliais šuoliais, nematydami ryšio, bet galiausiai viską supranta. Gali išspręsti sudėtingas užduotis, nepaaiškindami, kaip tai padarė (žiūrėta 2011- 10- 09, <http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/ILSdir/styles.htm>).

A. Pacevičiūtė ir kt. (2009) išskiria keturias mokytojo ir mokinio *technologinio ugdymo veiklos rūšis* būrelyje:

- **Ąsotėlio ir puodelio.** Mokytojas kalba, mokiniai klausosi. Mokytojas numato temą; daugiausia kalba; viską rašo lentoje; pats pateikia užduotis; pats vertina. Mokiniai tik vykdo mokytojo nurodymus.
- **Lipdymo iš molio.** Mokytojas nurodo, mokiniai dirba. Mokytojas numato temą; rodo, kaip atlikti tam tikrus veiksmus, prašo, kad mokiniai pabandytų atlikti veiksmus patys; rašo lentoje svarbius faktus, sąvokas; prašo, kad mokiniai pademonstruotų, kaip jie suprato pateiktą medžiagą; komentuoja mokinių darbus, nurodo kryptį, kuria linkme tobulėti.
- **Augančio augalo.** Mokiniai atranda, mokytojas nukreipia. Mokytojas kontroliuoja, stebi mokinius ir konstruktyviai pataria. Mokiniai informuoja, ką ir kaip veiks; išbando naujus darbo būdus; rašo atliktų darbų ataskaitas arba juos viešai pristato; prašo mokytojo konstruktyviai patarti; nusprendžia, ką ir kaip keisti; įsivertina.
- **Keliautojo.** Mokiniai veikia, mokytojas vadovauja. Mokiniai svarsto, ką daryti; tyrinėja; analizuoja; taiso ar vėl kartoja; apibendrina; nusprendžia, kokių priemonių imtis, kad tobulėtų.

Mokytojo mokymo organizavimo stiliai pagal A. F. Grasha (2002):

- **Eksperto.** Mokytojas disponuoja žiniomis, kurių reikia mokiniams. Jis siekia įtvirtinti savo, kaip eksperto, pozicijas tarp mokinių, demonstruodamas detalias žinias ir provokuodamas juos tobulinti savo sugebėjimus. Mokytojas ekspertas rūpinasi informacijos perdavimu ir tuo, kad mokiniai būtų gerai pasiruošę. *Privalumai.* Mokytojas – savotiška enciklopedija, turi daug reikiamos informacijos, žinių ir praktinių gebėjimų. *Trūkumai.* Didžiulis žinių kiekis gali išgąsdinti mokinius, o pats mokytojas, pateikdamas aiškius ir tikslius atsakymus, kartais gali tiesiog pamiršti paaiškinti esmę.
- **Vadovo.** Mokytojas yra kolektyvo narys, turintis daug žinių ir dėl to įgyjantis autoritetą tarp mokinių. Jis mokiniams nustato mokymosi tikslus, lūkesčius ir elgesio taisykles. Taip pat jis pateikia teisingus, priimtinius ir įprastus būdus užduotims atlikti, supažindina mokinius, kaip reikia mokytis. *Privalumai.* Mokiniai tiksliai žino, ko iš jų tikimasi ir priimtinius būdus, kaip tai atlikti. *Trūkumai.* Tai nelabai lankstus stilius, sudaro griežto mokinių mokymo būdo prielaidą.
- **Asmeninės patirties.** Mokytojas mokinius moko savo pavyzdžiu, nustato savo taisykles, kaip reikia galvoti ir elgtis. Jis prižiūri, vadovauja ir nukreipia vaikus, rodydamas, ką daryti, skatindamas juos tyrinėti, o paskui – oponuoti mokytojo nuomonei, metodams. *Privalumai.* Dėmesys sutelkiamas į tiesioginį mokytojo darbo stebėjimą ir sekimą jo pavyzdžiu. *Trūkumai.* Kai kurie mokytojai gali manyti, kad jų mokymo metodas ir pavyzdys yra pats geriausias, tačiau kai kuriems mokiniams gali sukelti nevisavertiškumo jausmą, nes jie lygins savo gebėjimus su mokytojo.
- **Padėjėjo.** Mokytojas konsultuoja ir kiek galėdamas dažniau palaiko ir padrąsina mokinius, pabrėžia mokinio – mokytojo individualaus bendravimo reikšmę, nukreipia mokinius, klausinėdamas, tirdamas galimybes bei skatindamas kurti kriterijus, kurie padėtų jiems pasirinkti įvertinti save arba atliekamą darbą. Tokio mokytojo tikslas – ugdyti mokinių gebėjimą savarankiškai dirbti, iniciatyvumą bei atsakomybės jausmą. *Privalumai.* Lankstumas, dėmesys mokinių poreikiams, noras tirti problemas įvairiais būdais. *Trūkumas.* Užima daug laiko, dėl draugiškumo gali imti trūkti kontrolės.
- **Nurodytojo.** Mokytojas stengiasi ugdyti mokinių gebėjimą dirbti savarankiškai. Mokiniams padeda, kai jie to paprašo, o apskritai mokytojas stebi procesą, kad galėtų aptarti kartu su mokiniais jų atliekamus darbus, sėkmes ir nesėkmes.

Privalumai. Padeda mokiniams suvokti nepriklausomybę, ugdo atsakomybę ir savarankiškumą. *Trūkumai.* Kai kurie mokiniai gali imti netinkamai naudotis tokia savo laisve.

Daugeliu atvejų mokytojams gali atrodyti įdomu, gal kiek baugu, kad kiekvienas mokinys gali turėti savo tam tikrą pageidautiną mokymosi stilių, ir manyti, kad jeigu galėtų mokymosi stilių nustatyti ir mokyti pagal jį, tai galbūt mokymosi sunkumai išnyktų. Tyrimai, kuriuos atliko Coffield ir kt. (2004), parodė, kad mokymosi stilių nustatymas kai kuriems mokytojams sudėtingas ir neteikia norimų rezultatų.

Kaip ir pamokoje, taip ir neformaliajame ugdyme, svarbiausia yra iš pradžių patraukti mokinių dėmesį, užmegzti su jais ryšį, įgauti pasitikėjimo ir nuteikti veiklai, o baigiantis užsiėmimui sudominti tolimesne veikla. Reikėtų tinkamai sudaryti užsiėmimų tvarkaraštį, nes nuo jo taip pat priklauso mokinių veikla. Nors neformalusis ugdymas organizuojamas atsižvelgiant į vaiko gebėjimus, poreikius, pomėgius ir skirtas įvairioms kompetencijoms plėtoti, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad vaikai mokykloje fiziškai pervargsta, praranda darbingumą, todėl po pamokų vykstančioje veikloje mažėja jų dėmesingumas (Kiliuvienė, 2006).

Akivaizdu, kad žmogaus mokymuisi yra būtina patogi aplinka. Mokinių dėmesingumui ir aktyvumui, formaliajame ir neformaliajame ugdymo procese, įtaką daro daugelis dalykų: aplinka, kurioje organizuojamas mokymas ir mokymasis, mokytojo išvaizda ir elgesys, mokytojo ir mokinių tarpusavio santykiai, mokymo būdai ir metodai, tinkamai sudarytas tvarkaraštis. Tam, kad būtų galima kurti palankią ugdymo(si) aplinką, būtinas ugdymo įstaigos bendruomenės narių glaudus bendradarbiavimas (Zuzevičiūtė, 2006).

Šiandienos nuolatos besikeičianti aplinka turi skatinti sistemingai tyrinėti ir vertinti ugdymo(si) aplinkas. Kaip teigia Fullan (1998), geresnius sprendimus esamiems poreikiams tenkinti galima rasti tik ištyrinėjus aplinkas.

Šiuolaikinė mokykla negali apsiriboti vien tik žinių perteikimu – ji turi funkcionuoti kaip integrali institucija, padedanti formuotis vaiko charakteriui bei idealams, reikštis kūrybiškumui ir gebėjimams. Ugdymo turinys turi būti orientuotas į vaiko sąmonę, poreikius bei polinkius. Būtent todėl reikia didelį dėmesį skirti neformaliai (papildomai) veiklai. Pagrindinis neformaliojo ugdymo organizavimo tikslas – drauge su šeima ir mokykla ruošti vaiką savarankiškam gyvenimui, plėsti ir tobulinti jo fizines, protines, dorovines – dvasines galias, jų interesus, skatinti visuomeninį aktyvumą (Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos, 2000).

Apibendrinant galime teigti kad ugdymo(si) aplinka – tai aplinka, kurioje organizuojamas mokymas(is), kuriami mokytojų ir mokinių tarpusavio santykiai, tinkamai parenkamas ugdymo(si) turinys, formos, būdai ir metodai. Aplinkos daugialypiškumą reikia suprasti kaip nevienarūšius, įvairius lavinamuosius įgūdžius ir stilių įvairovę. Mokymo(si) aplinka turi būti

kuriama atsižvelgiant į mokinių poreikius. Turininga aplinka užtikrina, kad mokinys žinos, ką veikti toliau, ir darys regimą, apčiuopiamą pažangą.

1.3.2. Mokytojas – neformaliojo technologinio ugdymo organizatorius

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) neformaliojo vaikų švietimo mokytojas apibrėžiamas kaip – „asmuo, ugdantis ir mokantis mokinius pagal neformaliojo vaikų ugdymo programas, turintis darbo patirtį ir kompetenciją“ (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005, p. 1).

Kvalifikacinius reikalavimus mokytojams, dirbantiems pagal neformaliojo ugdymo programas, nustato LR Švietimo ir mokslo ministras (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003). Neformaliojo ugdymo mokytoju dirbti turi teisę:

- asmuo, įgijęs aukštąjį arba aukštesnįjį (specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą, turintis pedagogo kvalifikaciją;
- asmuo, įgijęs aukštąjį, aukštesnįjį (specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) ar vidurinį išsilavinimą, bet neturintis pedagogo kvalifikacijos, išklauses švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka pedagoginių- psichologinių žinių kursą;
- švietimo, kultūros, sporto ir socialinių reikalų departamentas koordinuoja neformaliojo ugdymo organizavimą savivaldybėje ir vykdo jo priežiūrą;
- neformaliojo ugdymo ir bendrojo lavinimo mokyklose už neformalųjį ugdymą atsakingas mokyklos vadovas arba jo paskirtas neformaliojo ugdymo organizatorius;
- organizatoriaus veiklą rekomenduojama įteisinti ir reglamentuoti mokyklos nuostatuose arba vadovo patvirtintoje neformaliojo ugdymo organizavimo tvarkoje (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003).

Žinoma, jog dabartiniu periodu neformaliojo ugdymo programas įgyvendinantiems pedagogams, būrelių vadovams, kitiems specialistams dar trūksta žinių, gebėjimų ir įgūdžių, kaip organizuoti kryptingą veiklą, padedančią jaunam žmogui atsiverti, išmokti išklaudyti kitą ir atsiskleisti pačiam, pažinti save ir mokėti valdyti savo emocijas ir jausmus, elgesį, bendrauti ir bendradarbiauti. Žinodami tai, kad neformalusis ugdymas turi kaip tik užimti daugumą tų mokinių, kurie turi formaliajame ugdyme problemų ir jas padėti išspręsti, kyla būtinybė suteikti neformaliojo jaunimo ugdymo organizatoriams tų žinių, gebėjimų ir įgūdžių, kurių jiems trūksta.

Pedagogams nuolat keliama daug įvairių reikalavimų. L.Jovaiša (2001) išskiria tokias ugdytojo – pedagogo prievoles:

- pedagogas turi pasižymėti dvasingumu;

- gerai išmanyti dalyką tos ugdymo srities, kurioje dirba;
- kasdien rūpintis ugdytinio vertybėmis (mokslo, socialinės, dorovinės, estetiškos brandos);
- protingai spręsti gyvenimo uždavinius;
- būti dėmesingam individualybei, jos poreikiams ir siekimams, sunkumams ir problemoms;
- taikyti žinias veikloje su ugdytiniais;
- individualizuoti ugdymą;
- savo pavyzdžiu diegti vertybes, kurias pedagogas skelbia (Jovaiša, 2001).

Pasak I. Ramaneckienės (2001) ugdomas poveikis neįmanomas be pedagoginės sąveikos, kurios pagrindinės formos yra pedagoginis bendravimas ir pedagoginiai santykiai. Pedagoginei sąveikai būdingas socialiai orientuotas pobūdis: pedagogas atstovauja visuomenei ir perduoda ugdytiniais jos sukauptą ir apibendrintą patirtį, tai yra, siekia ugdytiniais perteikti socialines vertybes.

D. Augienė (2001) teigia, kad nuo ugdymo procese esančios pedagoginės sąveikos, jos ypatumų, dinamikos ir joje vykstančio bendravimo bei veiklos stiliaus (demokratinio, autoritarinio, liberalaus ir pan.), priklauso nuo besiklostančių tarp ugdytojo ir ugdytinio santykių (humaniškų, partnerystės, priešiškių ir pan.), kokias vertybes ugdytinis atras ir internalizuos. Nuo to, kokios ir kaip socialinės normos ir vertybės internalizuojamos, priklauso kiekvieno žmogaus asmenybės kryptingumas, darna. Dėl šių priežasčių pedagogas turi skirti didelį dėmesį pedagoginiam bendravimui su mokiniais, tarpusavio santykių plėtotei ir bendradarbiavimui.

Ugdymo proceso dalyviai – mokytojas ir mokinys – ugdymo procese sąveikauja, tačiau kiekvienas iš jų turi individualų santykį su kiekvienu iš technologinio ugdymo komponentų: tikslu, turiniu, principais, metodais ir priemonėmis. Darni sistema susiformuoja tuomet, kai ugdymo proceso dalyvių sąveikoje harmonizuojamas santykis su šiais didaktiniais komponentais (Statauskienė, 2009).

Kiekvienas vaikas yra individualybė, kuriai būdingas savitas įgimtų ir įgytų savybių derinys. Jie skiriasi gabumais, interesais, charakterio bruožais, dorovinėmis savybėmis ir t.t. Amžiaus tarpsnių ypatybės sąlygoja tik bendrąją veiklos ir elgesio tendenciją, mokinio asmenybėje jos išryškėja tik per individualias savybes. Vaiko galimybių realizavimas priklauso nuo to, „ar pedagogas žino individualias auklėtinių savybes, ar geba remtis jomis, turtindamas ir drauge ugdydamas individualybę“ (Rajeckas, 1999, p.107). Mokiniai skiriasi ir atminties ypatybėmis, gebėjimu abstrahuoti ir konkretinti, lyginti ir visapusiškai nagrinėti faktus, vieni išsiskiria gebėjimais, menams, kiti - mokslams. Pedagogas turėtų taip pat žinoti vaikų namų

sąlygas, šeimos atmosferą, susidaryti vaizdą apie mokinių interesus, jų socialines nuostatas (Rajeckas, 1999).

Bet kuri veikla iš pradžių suplanuojama, tada pradedama vykdyti. Pedagogai, neformalios veiklos organizatoriai rengia individualias papildomojo ugdymo programas, o jas tvirtina mokyklos direktorius. Patikslindamas plano struktūrą, formą, pedagogas numato, kokias darbo formas, temas nagrinės, kokie bus bendri tėvų ir vaikų renginiai, kas už ką atsakingas, kada tai reikės atlikti (Zaleskienė, 1994).

S. Dzenuškaitė (1991) teigia, kad neformalus ugdymas bus efektyvus, jei pedagogai:

- mokinių laisvalaikį traktuoja kaip rimtą pedagoginę problemą;
- kryptingai, kūrybiškai ir taktiškai vadovauja mokinių nepamokinei veiklai, nevarždami iniciatyvos ir savarankiškumo;
- vertina popamokinės veiklos efektyvumą ne pagal atskirų renginių kiekybę ar kokybę, o pagal jos poveikį mokinio asmenybei;
- popamokinę veiklą grindžia konceptualaus ir psichologinio pobūdžio principais, atitinkančiais Lietuvos mokyklos ugdymo tikslus bei švietimo sistemos pagrindus;
- ypatingą dėmesį skiria atsižvelgimo į mokinių poreikius ir interesus principui, nes jis padeda mokiniui tapti neformaliojo ugdymo subjektu (Dzenuškaitė, 1991).

Apibendrinant galima teigti, kad mokytojai kaip neformaliojo ugdymo organizatoriai, neabejotinai turi turėti pageidaujamas savybes bei kompetencijas, kurios pritrauktų mokinius ir ugdymo procese jiems padėtų pasiekti optimalių rezultatų. Paskatintų ne tik ugdytinius, bet ir tėvus bei mokyklos bendruomenę, tobulinti ir gerinti neformalaus ugdymo procesą bei sąlygas.

1. NEFORMALIOJO TECHNOLOGINIO UGDYMO ORGANIZAVIMO ŠIAULIŲ MIESTO NEFORMALIOJO UGDYMO ĮSTAIGOSE EMPIRINIS TYRIMAS

1.3. Tyrimo metodologija ir organizavimas

Siekiant išsiaiškinti neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo ypatumus Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose, iškelti šie **uždaviniai**:

1. Išsiaiškinti mokytojų ir mokinių pasirinkimo motyvus, mokymo(si) metodus ir poreikių patenkinimą neformaliojo technologinio ugdymo įstaigose.

2. Išanalizuoti bei palyginti mokytojų ir mokinių požiūrį į technologinio ugdymo organizavimą neformaliojo ugdymo įstaigose.
3. Ištirti kylančias problemas mokytojams organizuojant neformalų technologinį ugdymą.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimas atliktas 2011 m. spalio – lapkričio mėnesiais. Buvo pateikta 200 anketų mokiniams, iš jų 181 buvo užpildytos teisingai. Mokytojams buvo pateikta 30 anketų, iš jų 27 sugrąžintos. Taigi tyrime dalyvavo 181 Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigas lankantys mokinys ir 27 pedagogai. Respondentams pateiktos anketos, kuriomis siekiama atskleisti neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo ypatumus Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose.

Darbo etapai:

2. Pirmame etape – mokslinės literatūros paieška, jos studijavimas. Analizuojama sociologinė, psichologinė, pedagoginė literatūra. Tyrimo instrumento sudarymas.
3. Antrame etape – tyrimo atlikimas Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose.
4. Trečiame etape – atlikta empirinio tyrimo kiekybinė analizė, išvadų formavimas ir rekomendacijų parengimas.

Tyrimo anketa. Remiantis literatūros šaltinių analizės metu gauta informacija apie mokinių ir mokytojų neformaliojo ugdymo ypatumus buvo sudarytos dvi anketos (mokytojams ir mokiniams), siekiant išsiaiškinti mokytojų ir mokinių požiūrį į neformaliojo technologinio ugdymo organizavimą Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose.

Mokytojų anketą sudaro penki demografiniai klausimai ir 12 klausimų, orientuotų į problemos atskleidimą empiriniu tyrimu. Demografinius klausimus sudarė prašymai pažymėti respondentų lytį, amžių, pedagoginio darbo patirtį, neformaliojo technologinio darbo patirtį ir kvalifikacinę kategoriją. Manoma, kad šie klausimai gali turėti įtakos tyrimui, t.y., respondentų atsakymams. Kiti anketos klausimai yra sudaryti remiantis išsikeltais tikslais.

Mokinių anketoje yra du demografiniai klausimai ir 17 klausimų, sudarytu panašiu principu kaip ir mokytojų anketa, siekiant rasti ryšį ir palyginti mokinių ir mokytojų požiūrį į neformaliojo technologinio ugdymo organizavimą.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo laikytasi tyrimo etikos principų. Apklausti mokinius leidimą suteikė įstaigų direktoriai. Mokytojų ir mokinių buvo paprašyta atsakyti į anketos klausimus, pabrėžiant jų teisę savarankiškai apsispręsti dėl dalyvavimo tyrime (dalyvauti ar nedalyvauti). Respondentams buvo garantuotas anonimiškumas.

2. 2. Duomenys apie respondentus

Siekiant objektyviai įvertinti neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo ypatumus, buvo atsižvelgta ne tik į mokytojų nuomonę, bet ir į mokinių.

1 lentelė

Tyrimė dalyvavusių respondentų skaičius atitinkamose ugdymo įstaigose (%)

Šiaulių miesto neformaliojo technologinio ugdymo įstaigos	Apklaustų mokinių skaičius (N=181)		Apklaustų mokytojų skaičius (N=27)	
	Skaičius	%	Skaičius	%
Šiaulių jaunųjų gamtininkų centras	27	14,9	4	14,8
Šiaulių jaunųjų technikų centras	100	55,3	12	44,5
Šiaulių moksleivių namai	54	29,8	11	40,7

Tyrimė dalyvavo trijų Šiaulių miesto neformaliojo technologinio ugdymo įstaigų mokiniai ir mokytojai. Šiaulių jaunųjų gamtininkų centre buvo apklausti 14,8% pedagogų ir 14,9% mokinių. Šiaulių jaunųjų technikų centre – 44,5% mokytojų ir 55,3% mokinių. Šiaulių moksleivių namuose atitinkamai – 40,7% mokytojų ir 29,8% mokinių. Iš viso buvo apklausti 27 pedagogai ir 181 moksleivis (1 lentelė).

2 lentelė

Tyrimė dalyvavusių mokinių lankomi neformaliojo technologinio ugdymo būreliai (%)

Mokinių lankomi technologinio ugdymo būreliai	Mokinių skaičius (N= 181)	
	Skaičius	%
Gamtos ir amatų būrelis	9	5,0
Floristikos būrelis	9	5,0
Eksperimentinio meno būrelis	9	5,0
Žaislų- suvenyrų būrelis	15	8,3
Vaizduojamosios - taikomosios dailės būrelis „Kurkime kartu“	5	2,7
Meninio konstravimo būrelis	7	3,9
Rūbų dizaino studija	6	3,3
Rūbų modeliavimo ir konstravimo būrelis	12	6,6
Jaunųjų šeimininkų būrelis	9	5,0
Aitvarų konstravimo būrelis	18	9,9

Automodeliavimo būrelis	18	9,9
Dailių amatų būrelis	9	5,0
Laisvojo skridimo aviamodeliavimo būrelis	9	5,0
Laivų modeliavimo būrelis	9	5,0
Papuošalų gamybos technologijų būrelis	6	3,3
Pynimo (iš vytelių) būrelis	16	8,8
Robotų konstruktorių būrelis	6	3,3
Trasinio automodeliavimo būrelis	9	5,0

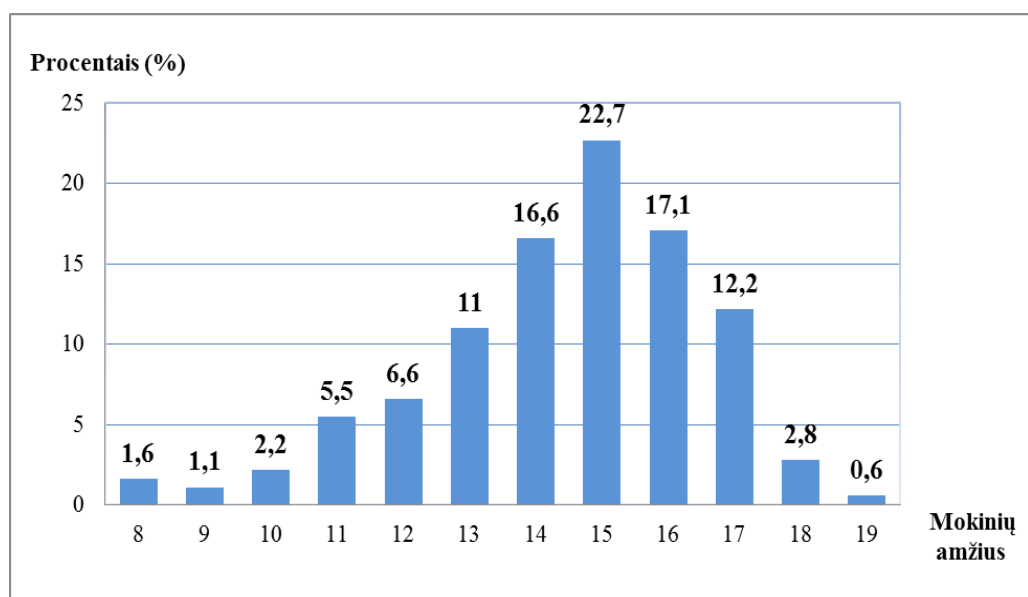
Šiaulių miesto neformaliojo technologinio ugdymo įstaigose veikia 28 būreliai. Tyrime dalyvavo mokiniai iš 18 būrelių. Matome, kad daugiausia respondentų lanko aitvarų konstravimo ir automodeliavimo būrelius. Mažiausiai – vaizduojamosios-taikomosios dailės būrelį „Kurkime kartu“ ir robotų konstruktorių būrelį.

V. J. Vaitkevičius ir kt. (2008) palygino popamokinės veiklos užsiėmimų lankymą mokykloje ir už jos ribų pagal lytį, teigia, kad merginų ir vaikinių dalyvavimas būrelių veikloje panašus. Merginos aktyviau nei vaikinai dalyvauja popamokinėje veikloje, mergaitės dažniau lanko meninės pakraipos būrelius, o vaikinai – sporto, techninius.

Tyrimo duomenys rodo, kad respondentų pasiskirstymas lyties aspektu reikšmingai nesiskiria. Apklausoje dalyvavo 181 mokinys: 97 merginos (53,6%) ir 84 vaikinai (46,4%).

Kaip ir visoje švietimo sistemoje, kur yra tiesioginis darbas su vaikais, taip neformaliojo švietimo sistemoje dominuoja moterys pedagogės. Tačiau neformaliojo švietimo įstaigose daugiau vyrų nei bendrojo lavinimo mokyklose (LR švietimo ir mokslo ministerija, 2008).

Kadangi neformaliojo technologinio ugdymo užsiėmimų pobūdis daugiau techninis, vyrauja panašus lyties pasiskirstymas. Tiriamųjų imtį sudarė 27 pedagogai, iš jų 16 moterų (59,3%) ir 11 vyrų (40,7%).

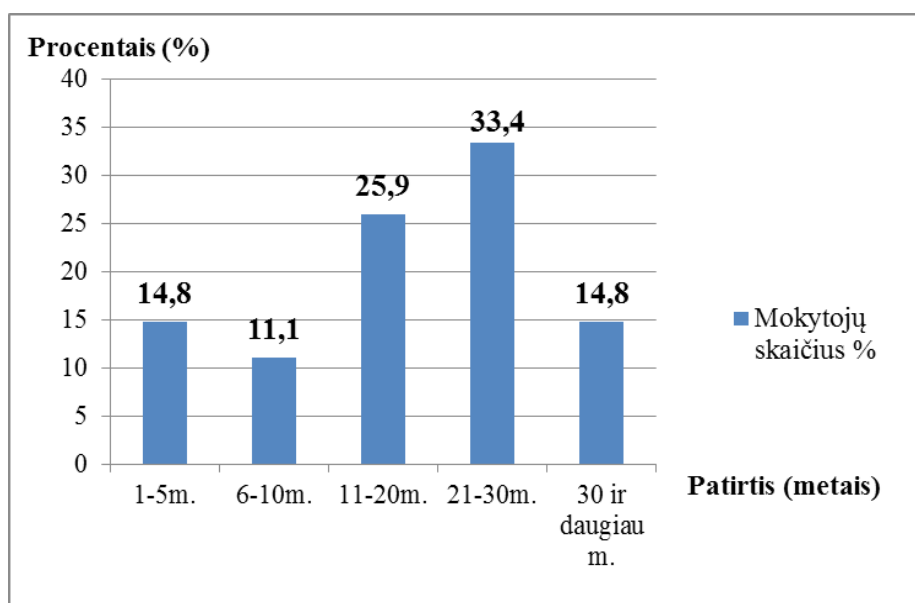
1 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal amžių (N=181, %)

Tyrime dalyvavusių mokinių daugiausia buvo 15 metų amžiaus, t.y. net 22,7% (41 mokinys). Mažiausiai mokinių buvo 19 ir 8-9 m. 19 metų amžiaus mokinys buvo tik vienas (0,6%). Atitinkamai 9 metų - 2 mokiniai (1,1%), ir 8 metų - 3 mokiniai (1,6%) (1 pav.).

Gauti duomenys rodo, kad neformaliojo technologinio ugdymo įstaigas dažniausiai lanko 14 - 16 metų mokiniai. S. Šukys (2008) savo straipsnyje teigia, kad nuo šeštos iki 10 klasės matomas dalyvaujančių nepamokinėje veikloje mokinių skaičiaus mažėjimas.

Daugiausia tyrime dalyvavusių neformaliojo technologinio ugdymo pedagogų yra 51 m. amžiaus ir vyresni (40,8%). Mažiausiai tyrime dalyvavo nuo 20 m. iki 30 m. amžiaus (14,8%).

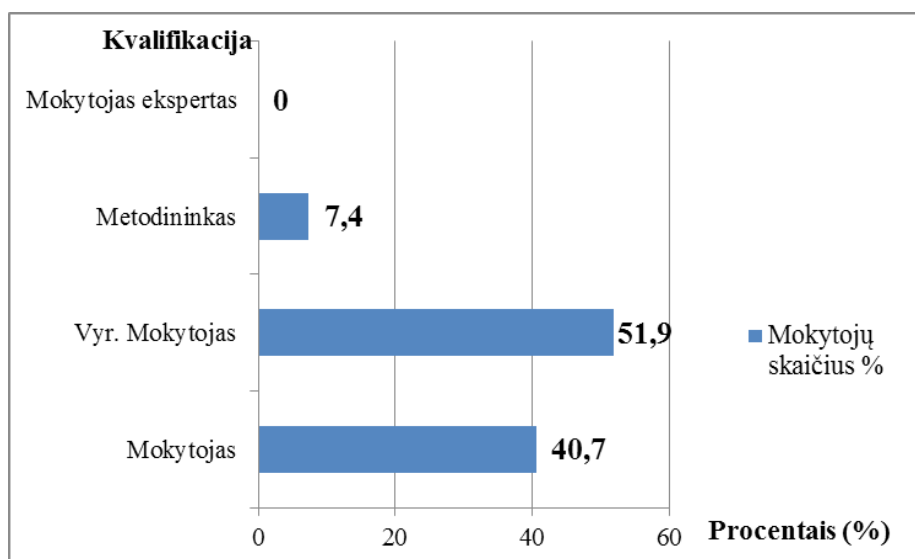
Tyrime dalyvavę neformaliojo technologinio ugdymo pedagogai yra brandaus amžiaus.

2 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal pedagoginę patirtį (N=27, %)

Daugiausia apklaustų pedagogų (33,4%) turi 21 - 30 metų pedagoginio darbo patirtį. Mažiausiai (11,1%) turi 6 -10 metų pedagoginę patirtį.

Taigi galima teigti, kad pedagogai dalyvaujantys neformaliajame technologiniame ugdyme turi sukaupę didelę darbo patirtį.

3 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=27, %)

LR švietimo ir mokslo ministerija (2008) remiantis gautais tyrimo rezultatais teigia, pagal mokytojų kvalifikacijos struktūrą, neformaliojo švietimo įstaigose daugiau dirba mokytojų, o bendrojo lavinimo mokykloje neformaliojo švietimo veiklose – vyr. mokytojų

Gauti duomenys rodo, kad Šiaulių miesto neformaliojo technologinio ugdymo įstaigose dirba daugiau mokytojų turinčių vyr. mokytojo kvalifikaciją (51,9%). Iš apklaustųjų pedagogų – 40,7% mokytojų ir nei vieno mokytojo eksperto.

Galima teigti, kad neformaliojo technologinio ugdymo įstaigose dirba vyresnio amžiaus pedagogai, turintys didelę pedagoginio darbo patirtį ir vyr. mokytojo kvalifikaciją.

2. 3. Šiaulių miesto neformaliojo technologinio ugdymo įstaigų apžvalga

Neformalųjį vaikų švietimą gali teikti neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, formaliojo švietimo mokyklos, laisvieji mokytojai bei kitos organizacijos, turinčios teisę užsiimti neformalioju vaikų švietimu. Neformaliojo vaikų švietimo mokyklos tipui priskiriamos muzikos, dailės, meno, sporto mokyklos, ugdymo centrai, moksleivių rūmai, kūrybos centrai, klubai, šeštadieninės ir sekmadieninės tautinių mažumų mokyklos ir kitos švietimo institucijos (LR švietimo įstatymas, 2003).

Mes gyvename greitai kintančioje aplinkoje, įvairūs švietimo politikos sumanymai, gausybė naujovių prislegia neformaliojo ugdymo įstaigas. Suvokiame, kad norint susitvarkyti su tokio masto ir tokia sudėtinga kaita reikia ilgalaikės perspektyvos, būtina mokėti tam vadovauti, kurti veiksmingas ir lanksčias struktūras, sudaryti sąlygas žmonėms, o ne įgyvendinti konkrečius, bet nereikšmingus pokyčius.

Kiekviena Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaiga šiandien gali pasigirti gražiomis tradicijomis, teigiamu įstaigos įvaizdžiu, turiningais ir prasmingais renginiais. Tačiau nenorima atskleisti tų kasdienių problemų, kurios lemia neformaliojo ugdymo veiklos kokybę.

Žvelgiant į šiandieninę Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo situaciją, 2006–2010 m. veikė 9 sporto, 4 meno mokyklos, jaunųjų gamtininkų, technikų, turistų centrai, moksleivių namai, viena nevalstybinė muzikos mokykla. Viena neformaliojo vaikų švietimo mokykla yra integruota į bendrojo ugdymo mokyklą. Savivaldybės duomenimis 2010 m. vykdytos 66 neformaliojo vaikų švietimo programos, kuriose dalyvavo 6000 mokinių (Lietuva. Švietimas regionuose 2011. Švietimo prieinamumas, 2011).

Šiandien Šiaulių mieste veikia trys neformaliojo ugdymo įstaigos, užsiimančios technologiniu ugdymu: *Šiaulių jaunųjų technikų centras*, *Šiaulių jaunųjų gamtininkų centras* ir *Šiaulių moksleivių namai*. *Šiaulių jaunųjų technikų centre* patvirtintos 5 pagrindinės ugdymo programos (veiklos sritys): pradinių techninių įgūdžių ugdymas (pradinio techninio modeliavimo, lego konstravimo, elektrifikuotų žaislų būreliai), techninio sporto kompetencijų ugdymas (aviamodeliavimo, aitvarų konstravimo, kosminio modeliavimo, sportinės radiopelengacijos, laivų modeliavimo, automodeliavimo (radio bangomis valdomi modeliai), trasinio automodeliavimo būreliai), gamybinių techninių kompetencijų ugdymo programa (radioaparatus konstravimo ir remonto, astrofizikų, kompiuterininkų, robotų konstruktorių būreliai), profesinių kompetencijų ugdymas (pynimo (iš vytelių), dailiųjų amatų, fotografijos, vaizdo operatorių, papuošalų kūrimo technologijų būreliai), sveikos ir saugios gyvensenos mokymas (dviratininkų, saugaus eismo mokymas). Šiaulių jaunųjų technikų centrą lanko 320 mokinių, sudaryta 30 grupių, dirba 20 pedagogų.

Šiaulių jaunųjų gamtininkų centras dirba pagal 4 patvirtintas ugdymo programas: žirgininkų (žirgininkų, žirginio sporto būreliai), zoologų (kinologų, zoologų, felinologų, naminių gyvūnėlių mylėtojų būreliai), gamtinio kūrybinio ugdymo (floristikos, ekomeno, eksperimentinio meno, gamtos ir senųjų amatų, žvejų būreliai) bei saugios ir sveikos gyvensenos (gamtos ir buities būreliai). Įstaigą lanko 273 mokiniai, sudarytos 24 grupės, dirba 11 mokytojų, 5 iš jų turi vyresniojo mokytojo kvalifikacinę kategoriją.

Šiaulių moksleivių namuose dirba 40 mokytojų, iš jų 12 neformaliojo vaikų švietimo mokytojų, 13 neformaliojo vaikų švietimo vyresniųjų mokytojų, 11 mokytojų metodininkų ir 1 mokytojas ekspertas. Neformaliojo ugdymo įstaigą lanko 850 mokinių. Įstaiga veikia pagal 5 pagrindines programas: muzikavimo programa, teatrinio ugdymo programa, choreografijos ugdymo programa, dailės ir technologijų ugdymo programa (rūbų modeliavimo ir konstravimo būrelis, žaislų-suvenyrų būrelis, fitodizaino būrelis, vaizduojamosios-taikomosios dailės būrelis „Kurkime kartu“, dailės būrelis, jaunųjų šeiminių būrelis, meninio konstravimo būrelis, dailės-

dizaino studija, video studija, taikomosios dailės būrelis, kūrybinės raiškos studija „Skrydis“, žaislų-suvenyrų būrelis (vadovė D. Dominauskienė), rūbų dizaino studija, dailės būrelis „Vaivorykštė“), saviraiškos ugdymo programa.

Šiaulių miesto savivaldybės neformaliojo švietimo veiklos 2010-2011 mokslo metų apraše (Šiaulių miesto savivaldybės neformaliojo vaikų švietimo veiklos aprašas, 2010) teigiama, kad reikėtų skatinti neformaliojo ugdymo įstaigų veiklą bei bendradarbiavimą, aktyviau teikti informaciją visuomenei bei potencialiau išnaudoti šių įstaigų galimybes užimant kuo daugiau moksleivių. Būtina ieškoti galimybių skirti papildomą finansavimą vaikų ir jaunimo klubams steigti naujus būrelius bei stiprinti materialinę bazę.

Apibendrinant galima teigti, kad Šiaulių mieste neformaliojo ugdymo įstaigų, užsiimančių technologiniu ugdymu nėra daug. Šiaulių jaunųjų technikų centras, Šiaulių jaunųjų gamtininkų centras ir Šiaulių moksleivių namai teikia neformaliojo technologinio ugdymo paslaugas vaikams. Nors įstaigų skaičius nedidelis, tačiau jos teikia platų būrelių pasirinkimą. Mokiniai gali rinktis iš 28 neformaliojo technologinio ugdymo užsiėmimų.

2.5. Mokinių ir mokytojų požiūris į neformaliojo technologinio ugdymo organizavimo ypatumus

Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais. Svarbu organizuoti popamokinę veiklą taip, kad mokiniai pailsėtų, įtvirtintų kultūringo elgesio įgūdžius, kad lavėtų jų estetinis suvokimas, kūrybiškumas, organizaciniai gebėjimai, savarankiškumas. (Balčiūnienė ir kt., 2001).

Mokinių buvo klausama, *kuris lankomas technologinio ugdymo būrelis labiausiai patinka ir kodėl* (3 lentelė).

3 lentelė

Mokinių lankomų technologinio ugdymo būrelių pasirinkimo priežastys (%)

Lankomų technologinio ugdymo būrelių pasirinkimo priežastys	Mokinių skaičius (N=181)	
	Skaičius	%
Rengiamos parodos	5	2,4
Nenori būti namie	3	1,4
Įdomi veikla	134	64,7
Bandysiu parduoti	2	1,0
Rengiami konkursai	4	2,0
Renginiai	2	1,0
Patinka gamta	1	0,5

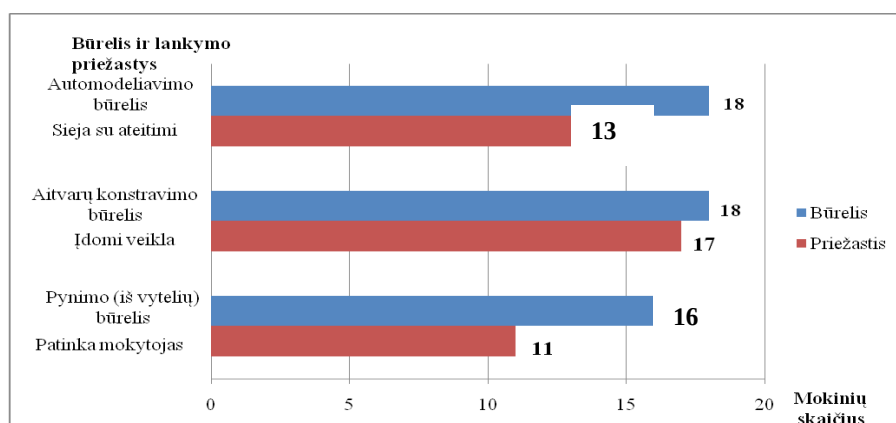
Patinka mokytojas	24	11,6
Patinka gėlės ir daryti puokštes	5	2,4
Būrelio draugai	12	5,8
Reikalinga ateityje	15	7,2

* Pastaba: mokiniai pateikė daugiau nei vieną pasirinkimo priežastį.

R. Krasauskienės (2005) teigimu, svarbiausi poreikiai, lemiantys mokinių pasirinkimą, renkantis meninės raiškos užsiėmimus: man to reikės ateityje, bendravimo poreikis, noras būti įvertintam.

Visi respondentai įvardino tik vieną lankomą būrelį ir daugiausia (134) mokinių nurodė, kad būrelį lanko dėl įdomios veiklos. 24 mokiniai būrelį lanko, nes patinka mokytojas. Taip pat kaip svarbias priežastis jie paminėjo būrelio draugus ir kad, būrelio metu įgyta patirtis pravers ateityje. Galima teigti, kad moksleiviai būrelius lanko dėl įdomios veiklos, dėl patinkančio mokytojo ir ateities perspektyvų. Moksleiviams aktualu smagiai, įdomiai praleisti laiką po pamokų, be to tikėtina, kad įgytos žinios ir gebėjimai bus naudingi ateityje.

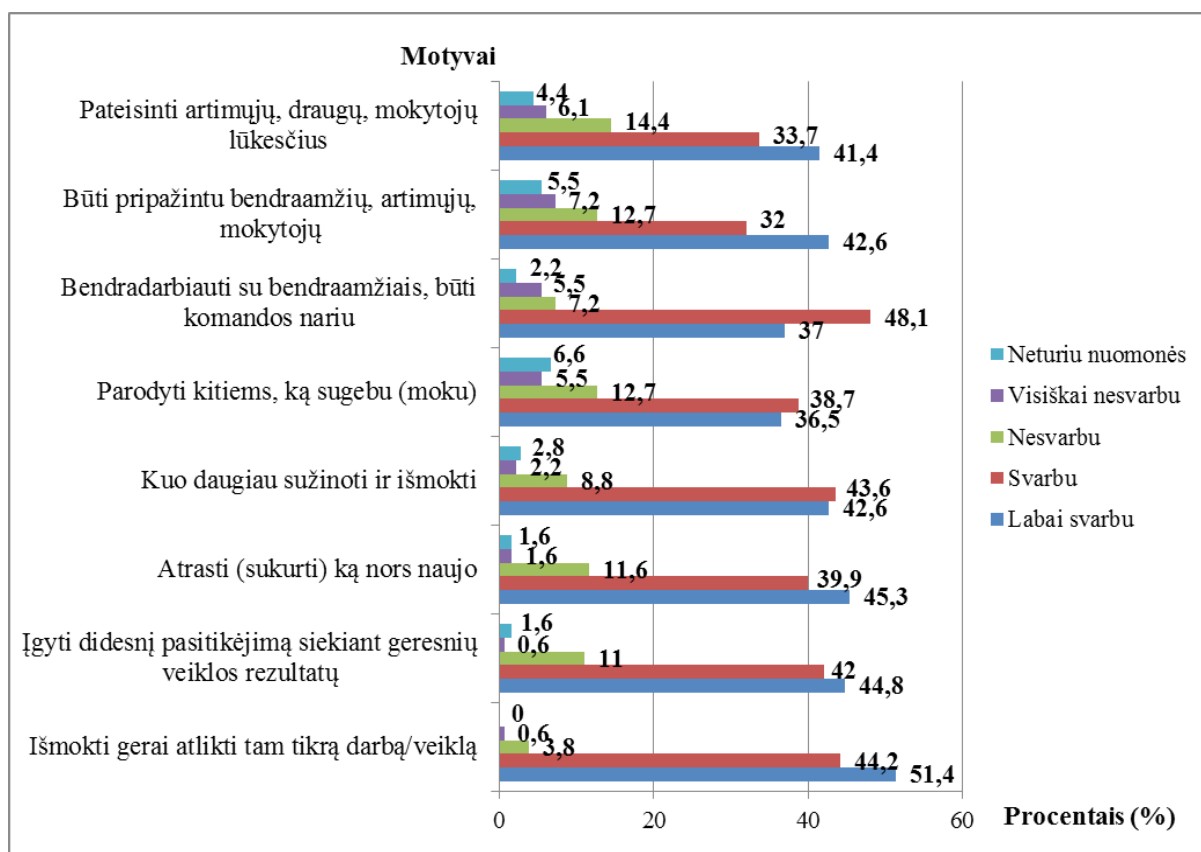
Tyrimu norėta išsiaiškinti, *ar yra ryšys tarp lankomo būrelio ir lankymo priežasties*. Gauti duomenys pateikti 4 pav.

4 pav. Lankomo būrelio ir pasirinkimo priežasčių ryšys (N=181)

Atlikus statistinę analizę buvo pastebėtas ryšys, tarp lankomo būrelio ir jo pasirinkimo priežasties. Automodeliavimo būrelyje dirba 18 mokinių, net 13 respondentų teigia, jog jie lanko užsiėmimus todėl, kad veiklą sieja su ateitimi. Aitvarų konstravimo būrelio ugdytiniai (18 mok.) beveik visi (17 mok.) kaip lankymo priežastį nurodė įdomią veiklą. Dauguma pynimo iš vytelių būrelio narių lanko užsiėmimus, nes patinka vadovas. J. V. Vaitkevičiaus ir kt. (2008) atliktas tyrimas taip pat patvirtino, kad mokinių būrelių pasirinkimui įtakos turi vadovo autoritetas.

Tyrimu norėta sužinoti, *kaip mokiniai įvertina*, anketoje pateiktus, *būrelio lankymo motyvus*. Duomenys pateikti 5 pav.

5 pav. **Mokinių būrelio lankymo motyvai (N=181, %)**

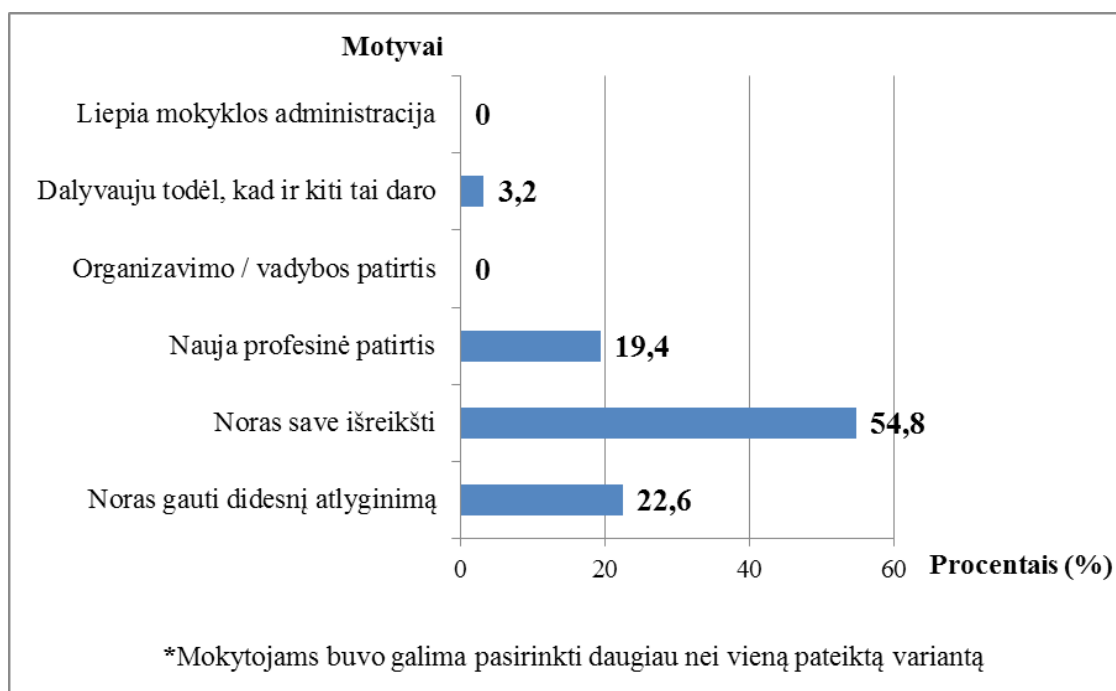
Palyginus VII ir IX klasių mokinių dalyvavimo būreliuose motyvus, nustatyta, kad septintokai nurodė šiuos pagrindinius motyvus: norėjo, kad labiau gerbtų draugai, daugiau nebuvo ką rinktis, tiesiog reikėjo kažkur „prastumti“ laiką po pamokų, paskatino tėvai. Tuo tarpu devintokai labiau motyvuoti, jų pasirinkimas dažniausiai orientuotas: pasirinko šią veiklą, nes tai naudinga galvojant apie būsimą profesiją, visada domėjosi šia veikla. Dalyvavimu būreliuose tiek septintokai, tiek devintokai tikėjosi užpildyti žinių spragas, norėjo įgyti naudingų įgūdžių (Vaitkevičius ir kt., 2008).

Respondentai, dalyvaujantys neformaliojo technologinio ugdymo veikloje, pateikė savo nuomonę apie motyvus, kurie paskatino juos rinktis neformaliojo technologinio ugdymo užsiėmimus. Mokiniai gali tiksliai įvertinti motyvus, dėl kurių lanko vieną ar kitą užsiėmimą. Visus motyvus jie įvardijo kaip labai svarbius arba svarbius. Tik ne daugeliui respondentų vienas ar kitas motyvas pasirodė nesvarbus, visiškai nesvarbus arba neturėjo nuomonės į pateiktą klausimą.

Tyrimo duomenys rodo, kad neformaliojo technologinio ugdymo būrelių lankymo motyvai nukreipti į konkrečios veiklos rezultatus: išmokti gerai atlikti tam tikrą darbą/veiklą, atrasti

(sukurti) ką nors naujo, įgyti didesnę pasitikėjimą siekiant geresnių veiklos rezultatų. Kaip svarbų motyvą respondentai nurodė siekimą bendradarbiauti su bendraamžiais, būti komandos nariu.

Mokytojai norėdami kokybiškai atlikti darbą, turi turėti svarius tam motyvus. Todėl norėta sužinoti, *kokie motyvai pedagogus skatina dirbti neformaliojo technologinio ugdymo veikloje* (6 pav.).

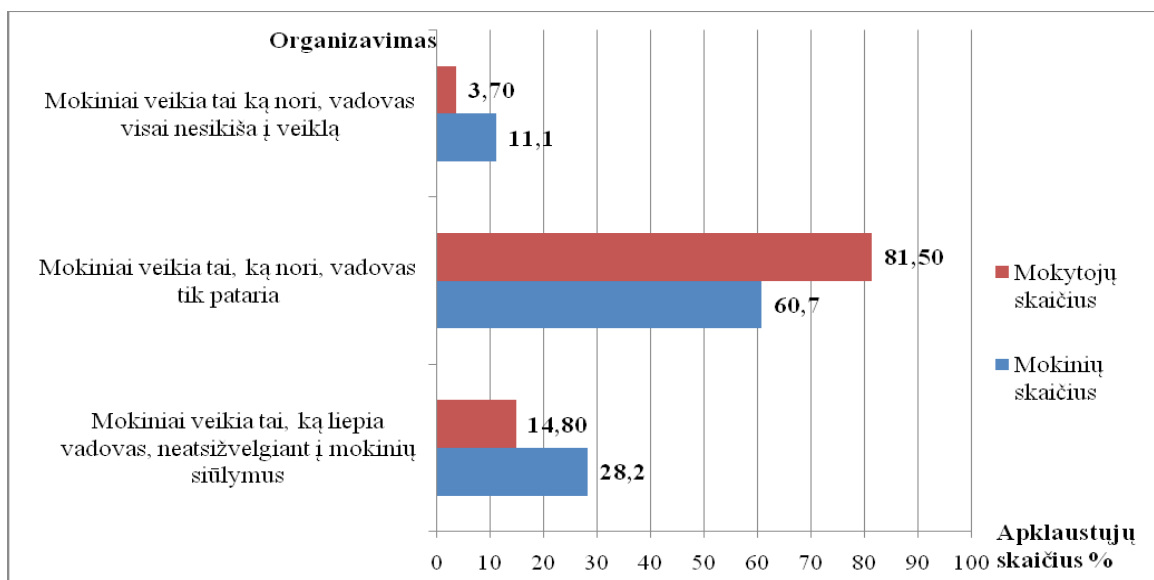

6 pav. **Mokytojų motyvai skatinantys dirbti neformaliojo technologinio ugdymo veikloje (N=27, %)**

Net 54,8% mokytojų kaip motyvą įvardino norą išreikšti save, 22,6% respondentai – gauti didesnę atlyginimą, 19,4% mokytojų – įgyti naują profesinę patirtį ir tik 3,2% mokytojų dalyvauja todėl, kad ir kiti tai daro.

Gauti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad neformaliojo technologinio ugdymo mokytojai dirba ne tik dėl noro išreikšti save, tobulėti, įgyti naujos profesinės patirties, bet ir dėl didesnio atlyginimo.

Labai svarbu, kad neformaliojo technologinio ugdymo mokytojai veiklos turinį ir tikslus planuotų kartu su mokiniais. Kiekvienas mokinys turi savo asmeninius tikslus, norus ir siekius, kuriuos tikisi įgyvendinti. Tyrimu norėta išsiaiškinti, *kaip organizuojama būrelio veikla*, apklaustųjų pedagogų ir mokinių nuomone (7 pav.).

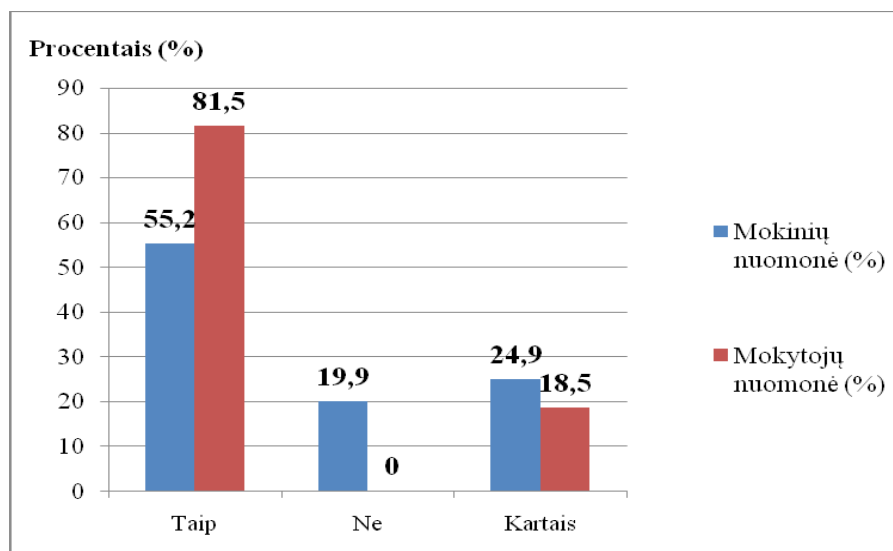

7 pav. **Neformaliojo technologinio ugdymo veiklos turinio parinkimas mokytojų ir mokinių nuomone (N=208,%)**

Beveik 21% daugiau apklaustųjų mokytojų bei mokinių, teigia kad mokiniai veikia, ką nori, o vadovas tik pataria. Beveik 15% mokinių daugiau nei mokytojų nurodė, kad jie turi veikti tai, ką liepia vadovas ir nėra atsižvelgiama į jų siūlymus. I. Stonkuvienė ir Z. Nauckūnaitė (2010) taip pat teigia, kad mokytojai nenoriai leidžia mokiniams kelti tikslus ir planuoti savo veiklą, nes mokiniai to daryti nemoka, o mokiniai nemoka todėl, kad neturi patirties. 11,1% mokinių ir 3,7% mokytojų teigia, kad mokiniams suteikiama visiška laisvė, mokiniai veikia tai, ką nori, vadovas visai nesikiša į veiklą.

Galima teigti, kad neformaliojo technologinio ugdymo veiklos turinį vieni mokytojai linkę aptarti su mokiniais, o šie gali aktyviai įsitraukti į veiklą, siūlyti savo idėjas. Kiti mokytojai laikosi savo darbo plano, neatsižvelgia į mokinių norus bei siūlymus.

Neformaliojo technologinio ugdymo proceso metu siekiama, kad būtų išmoktos ne teorinės žinios, o praktiniai įgūdžiai. Patyrimas įgauna prasmę tik tada, kai yra suvoktas ir įsisąmonintas, todėl jis turi būti aptariamas, daromos išvados. Todėl respondentų teirautasi, *ar kiekvieno būrelio užsiėmimo pabaigoje organizuojamas aptarimas apie įgytą patirtį, atliktas užduotis ir pan.* Duomenys pateikti 8 pav.

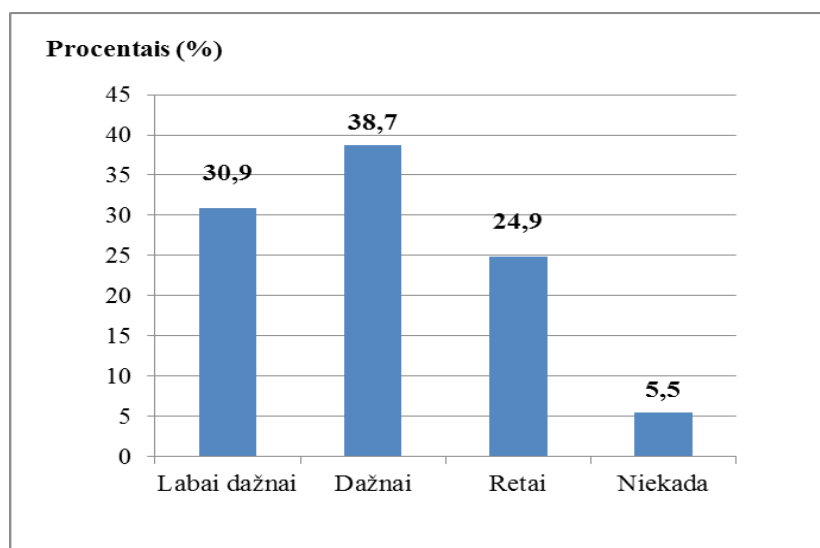
8 pav. Įgytos patirties aptarimo dažnumas neformaliojo technologinio ugdymo veikloje (N=208,%)

81,5% apklaustųjų mokytojų ir 55,2% mokinių teigia, kad visada užsiėmimų pabaigoje organizuojamas aptarimas apie įgytą patirtį. 24,9% mokinių ir 18,5% mokytojų nurodė, kad aptarimai organizuojami tik kartais. 19,9% mokinių mano, kad aptarimai visai neorganizuojami.

Tyrimo duomenys rodo, kad pedagogų ir jų auklėtinių nuomonės nesutampa. Beveik 20% moksleivių teigia, kad įgytos patirties aptarimai užsiėmimų pabaigoje nėra organizuojami, tačiau iš apklaustųjų mokytojų nei vienas šio teiginio nepatvirtino.

Įgytos patirties aptarimai yra svarbūs mokiniams. Aptarimo metu mokiniai suvokia, ką išmoko ir ko dar reikia mokytis, kam ta veikla yra reikalinga, kur ją galės pritaikyti ateityje. Per aptarimą ugditiniai įvertina savo atliktą darbą, išsiaiškina jo reikšmingumą.

Manoma, kad mokiniai teigiamai įvertinę įgytą patirtį ją dažnai taiko namuose, mokykloje. Todėl *norėta išsiaiškinti, ar būrelyje įgytą patirtį mokiniai taiko namuose, mokykloje, atlieka ją laisvalaikiu (9 pav.).*

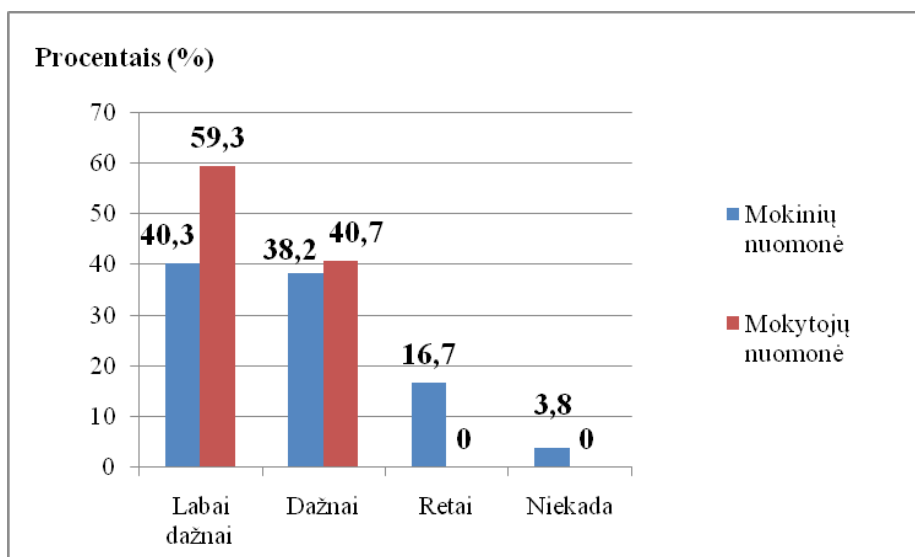

9 pav. **Neformaliojo technologinio ugdymo veikloje įgytos patirties pritaikymas**
(N=181, %)

Daugiau nei trečdalis (38,7%) mokinių teigia, kad įgytą patirtį dažnai pritaiko namuose, mokykloje, laisvalaikiu, 30,9% mokinių – labai dažnai, 24,9% – retai, ir tik 5,5% mokinių – niekada. Taigi neformaliojo technologinio ugdymo būrelius lankantys mokiniai užsiėmimų metu įgytas kompetencijas ir įgūdžius geba pritaikyti praktinėje veikloje.

Gauti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad neformaliojo technologinio ugdymo veikloje įgytas žinias, gebėjimus, patirtį mokiniai ir mokytojai aptaria užsiėmimų pabaigoje. Vėliau ši patirtis sėkmingai taikoma namuose, mokykloje ar kitoje aplinkoje.

Tyrimu norėta sužinoti, *ar dažnai ugdytiniai būrelyje turi galimybę išsakyti savo pasiūlymus, idėjas, požiūrį*. Gauti duomenys pateikti 10 pav.

10 pav. **Mokytojų ir mokinių nuomonė, apie moksleivių galimybę išsakyti savo savo pasiūlymus, idėjas, požiūrį neformaliojo technologinio ugdymo veikloje** (N=208,%)

S. Dapkienė (2002) pabrėžia, kad labai svarbu, jog mokiniai patys pasirinktų jiems įdomią, reikšmingą veiklą, o jos organizatorius būtų sąžiningas, atsakingas bei kūrybingas asmuo.

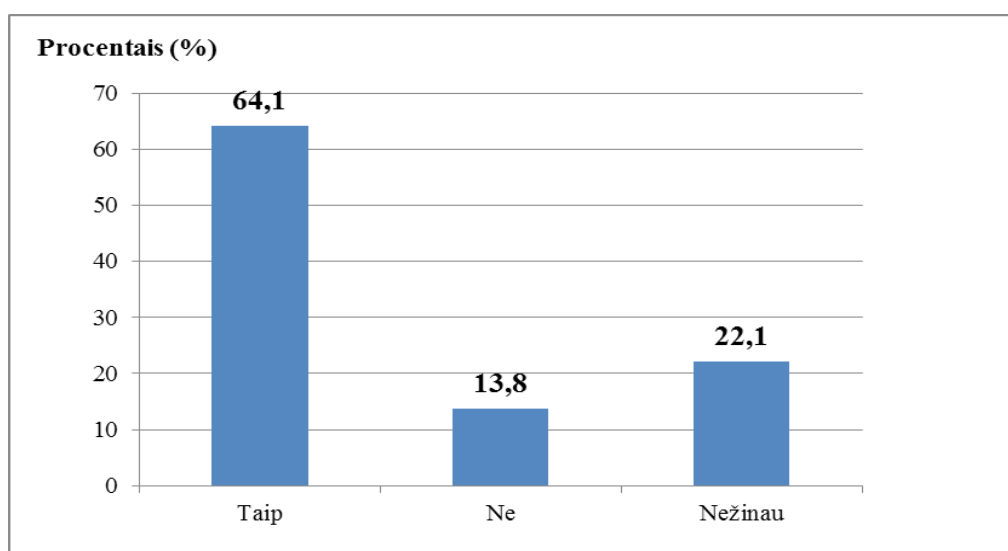
Mokytojai teigia, kad savo mokiniams leidžia išsakyti savo idėjas, požiūrį labai dažnai – 59,3% arba dažnai – 40,7%. Mokinių nuomonė skiriasi nuo mokytojų. Buvo mokinių kurie teigė, kad jiems neleidžiama (3,8%) arba retai (16,7%) leidžiama išsakyti savo nuomonę.

Remdamasi tyrimo rezultatais, B. Šilėnienė (2001) teigia, kad akivaizdu, jog tik pradinėse klasėse popamokinės veiklos planavimas ir ruošimasis renginiams didžiąja dalimi priklauso pedagogams. Viduriniuosiose klasėse pedagogo vaidmuo popamokinės veiklos planavime jau kur kas mažesnis. Daugeliu atveju mokiniai yra lygiaverčiai veiklos planavimo partneriai, o nemaža dalis atsakymų rodo, jog mokiniai patys siūlo popamokinės veiklos formas ir temas. Dar mažesnis mokytojo vaidmuo planuojant popamokinę veiklą tenka vyresnėse klasėse.

Analizuodamas mokinių pasitikėjimo mokytojais apklausos duomenis S. Šukys (2008) pastebi, jog mokytojai dažniau išklauso būtent tuos mokinius, kurie yra labai aktyvus popamokinėje veikloje.

Galima teigti, kad dauguma apklaustųjų mokytojų leidžia mokiniams išsakyti savo pasiūlymus, idėjas, požiūrį, tačiau yra ir tokių pedagogų, kurie neatsižvelgia į mokinių norus, nuomonę, nors to ir nepripažįsta. Tylesnio būdo vaikai nedrįsta išsakyti savo pasiūlymų, jaunesniųjų moksleivių nuomonė ne visada toleruojama.

Ugdytinių buvo klausama, *ar jiems patinka aplinka (kabinetas, patalpa ir pan.)* (11 pav.).

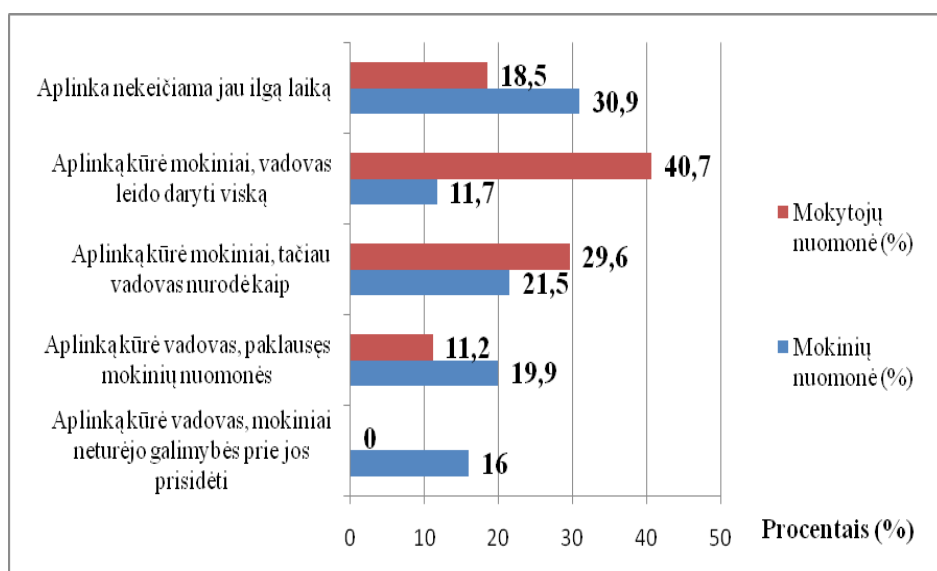
11 pav. Mokinių požiūris į neformaliojo technologinio ugdymo aplinką (N=181, %)

Mokymosi aplinka – tai laiko ir erdvės ribojama visuma veiksnių, lemiančių ugdymo proceso dalyvių gerovę fiziniu, psichiniu, dvasiniu, intelektiniu, emociniu ir socialiniu požiūriais, taip pat dalyvių asmenybės tapsmą ir jų sveikatą (Kučinskas, 2004).

Daiktinė aplinka traktuotina kaip išorinė ugdymo(si) institucijos erdvė, leidžianti plėtoti vidinę aplinką – puoselėti tarpusavio santykius, kurti psichologinį mikroklimą, skleisti kūrybiškumui, laisvai bendrauti ir bendradarbiauti ir kt.

Į anketos klausimą ar jiems patinka aplinka (kabinetas, patalpa ir pan.), kurioje vyksta būrelis, dauguma (64,1%) mokinių atsakė teigiamai, 13,8% respondentų – neigiamai ir 22,1% mokinių nežinojo.

Kadangi dauguma apklaustųjų mokinių pažymėjo, kad jiems patinka neformaliojo technologinio ugdymo aplinka, pedagogų ir mokinių buvo klausama, *kaip buvo kuriama aplinka (kabinetas, salė ir pan.), kurioje vyksta būrelis* (12 pav.).

12 pav. **Mokytojų ir mokinių aplinkos kūrimo vertinimas (N=208, %)**

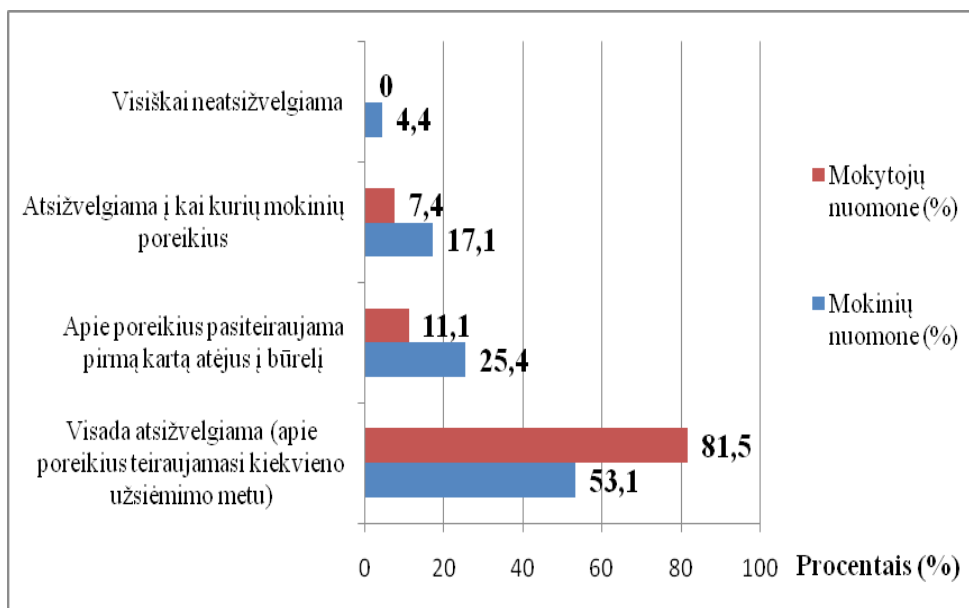
Neformalus technologinis ugdymas vyksta tam tikroje specifinėje aplinkoje, labai svarbu, kad ją kurtų patys mokiniai, nes tokioje aplinkoje mokiniai jaučiasi saugūs, atsipalaidavę, kūrybingi, atsidavę veiklai (Varnagirytė, 2009). Iš apklaustųjų mokinių 16% teigia, kad aplinką kūrė vadovas, mokiniai neturėjo galimybių prie jos kūrimo prisidėti. Beveik 41% mokytojų nurodė, kad aplinką kūrė mokiniai, vadovas leido daryti viską. Tik 11,7% mokinių patvirtino šį mokytojų teiginį.

Analizuojant rezultatus pastebėta, kad mokiniai, kurie patys kūrė aplinką (21 mok.) ar galėjo prisidėti prie jos kūrimo (75 mok.), beveik visi teigė (94 mok.), kad jiems užsiėmimo

aplinka patinka. O mokiniai (29 mok.), kuriems buvo neleista prisidėti prie aplinkos kūrimo, buvo nepatenkinti aplinka (24 mok.) arba neturėjo nuomonės šiuo klausimu (5 mok.).

Gauti duomenys rodo, kad ugdytiniais, kuriems leidžiama prisidėti prie aplinkos kūrimo, aplinka patinka. Mokiniai laisvai jaučiasi, kokybiškai dirba, todėl mokytojai turėtų dažniau atsižvelgti į ugdytinių norus ir pageidavimus kuriant aplinką.

Respondentų buvo teirautasi, *ar organizuojant būrelio veiklą atsižvelgiama į mokinių poreikius* (13 pav.).

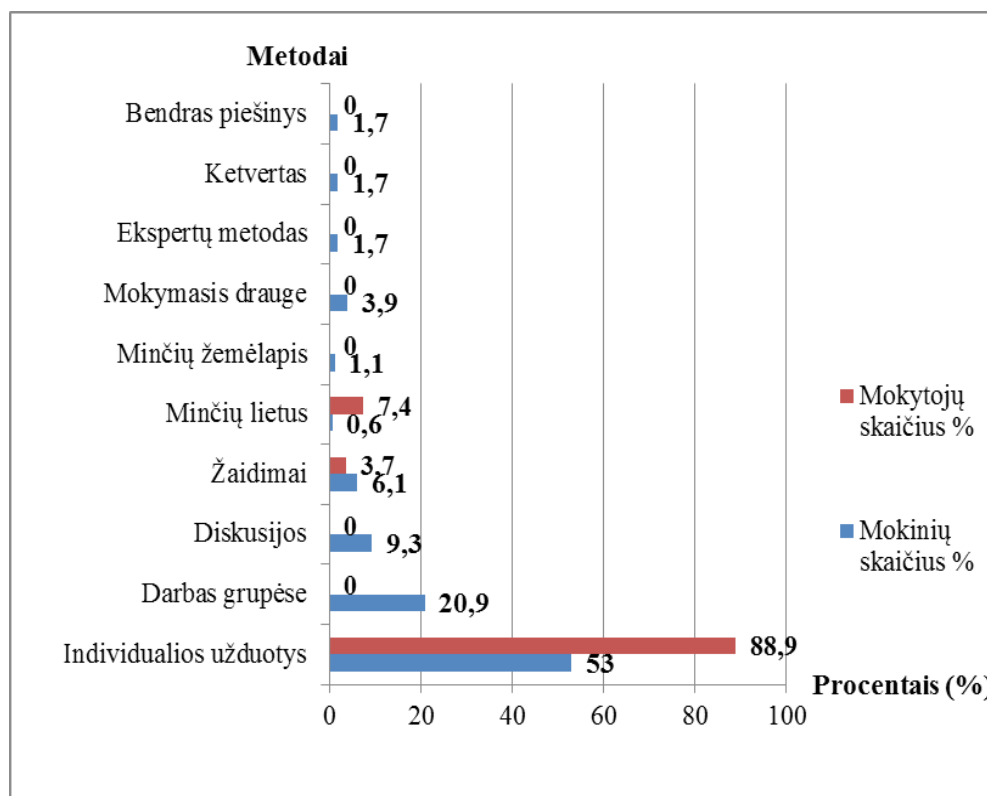
13 pav. Mokytojų ir mokinių nuomonė apie neformaliojo technologinio ugdymo poreikių patenkinimą (N=208, %)

E. Varnagirytė (2009) teigia, kad neformaliojo ugdymo procese kreipiamas dėmesys tiek į asmenį, su jo norais, tikslais, savijauta, nuomone bei požiūriais, tiek į grupę, dalyvių tarpusavio santykius, bendravimo ir bendradarbiavimo stilių, tiek į ugdymo procese įgyjamas žinias ar svarstomą temą, tiek į mokymosi aplinką. Tai reiškia, kad nagrinėjama tema turi atitikti mokinių poreikius, gebėjimus. 81,5% apklaustųjų mokytojų ir 53,1% mokinių teigia, kad visada atsižvelgiama į mokinių poreikius kiekvieno užsiėmimo metu. 25,4% mokinių ir 11,1% mokytojų teigia, kad apie poreikius pasiteiraujama pirmą kartą atėjus į būrelį. 17,1% apklausoje dalyvavusių mokinių ir 7,4% mokytojų teigia, kad atsižvelgiama tik į kai kurių ugdytinių poreikius. 4,4% mokinių teigia, kad į jų poreikius visiškai neatsižvelgiama.

Galima teigti, kad mokytojai dažniausia atsižvelgia į mokinių poreikius, tačiau visada lieka ugdytinių, kurių poreikiai nėra iki galo patenkinti. Tokie moksleiviai negali savęs visapusiškai realizuoti veikloje, smagiai, turiningai praleisti laiko. Pedagogai privalo visada atsižvelgti į

mokinių poreikius kiekvieno užsiėmimo metu. Veikla turi būti organizuojama taip, kad moksleiviai būtų patenkinti atliekama veikla, o kiekvienas atliktas darbelis džiugintų jo sielą.

Norėta išsiaiškinti, *kokius ugdymo metodus vadovas labai dažnai ir labai retai naudoja būrelyje*. Duomenys pateikti 14 ir 15 pav.

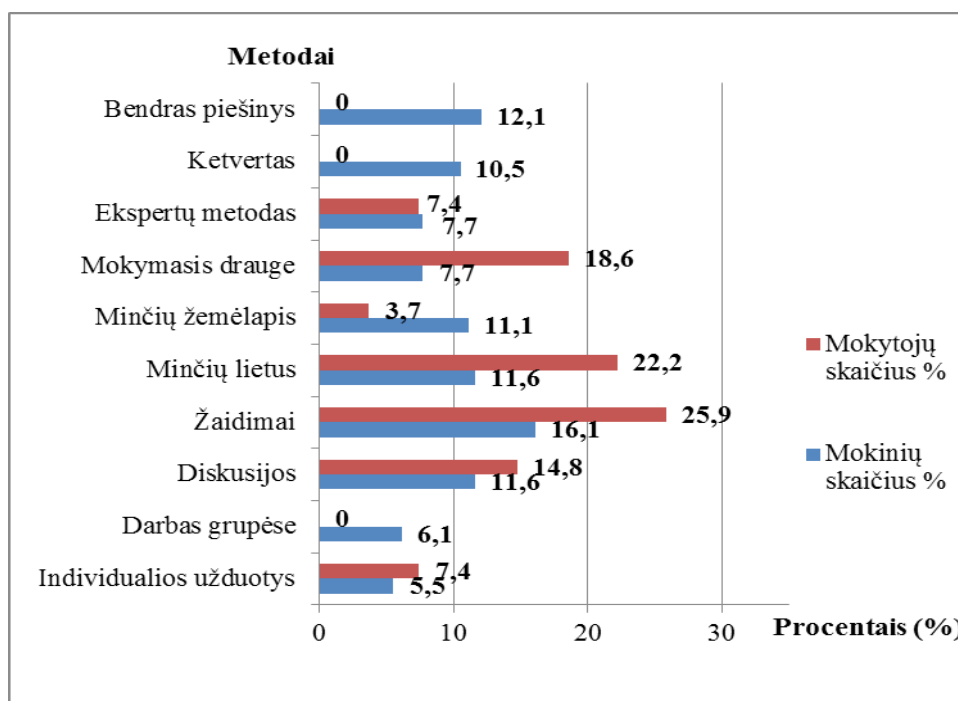

14 pav. **Metodai labai dažnai naudojami užsiėmimų metu (N=181, %)**

Mokytojai turėtų gebėti lanksčiai taikyti ugdymo metodus bei jų kombinacijas. Tai padėtų jiems siekti sudėtingų ir įvairiapusių šiandienos ugdymo tikslų. Taikant ne pavienius metodus, bet racionaliai sudarytus jų rinkinius (Strazdienė, 2006).

Pedagogai ir moksleiviai individualias užduotis įvardino kaip dažniausiai naudojamą metodą užsiėmimų metu. Antroje vietoje kaip labai dažnai naudojamą metodą mokiniai išskyrė darbą grupėse, o mokytojai minčių lietų. (14 pav.).

Galima daryti prielaidą, kad pedagogai labai dažnai naudoja tradicinį ugdymo metodą – individualias užduotis. Šis metodas mokytojams yra puikiai žinomas, lengvai organizuojamas ir kontroliuojamas.

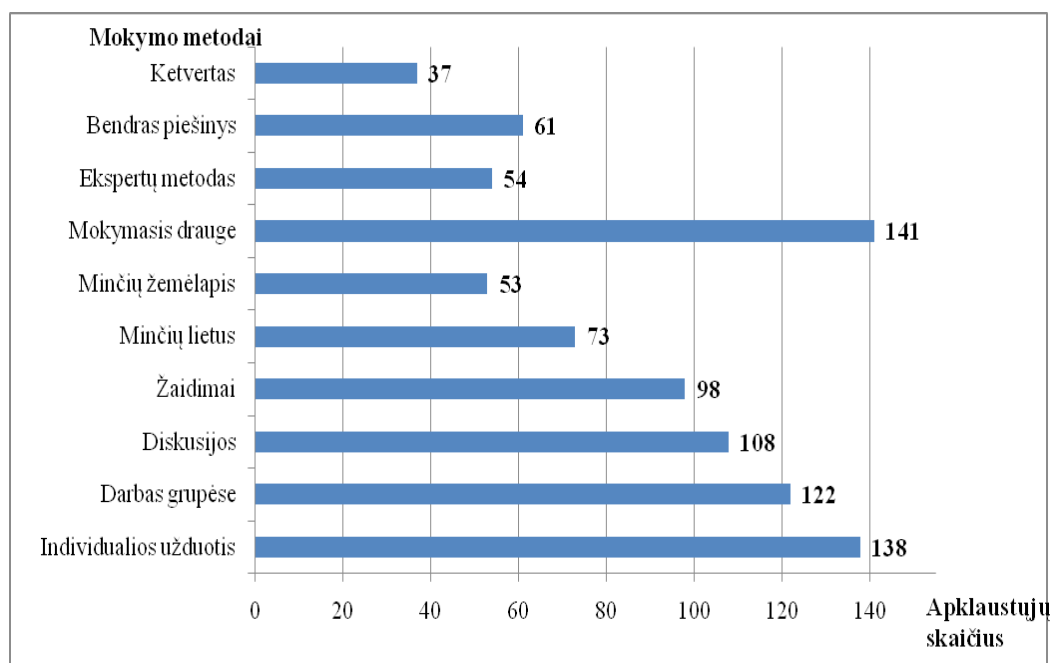
15 pav. Metodai labai retai naudojami užsiėmimų metu (N=181, %)

Metodų įvairovė leidžia visapusiškai ugdyti asmenybę, kuri tampa pasitikinti savimi, valinga, viduje stipri, nepriklausoma nuo išorinių aplinkybių, tik nuo savęs pačios, savo norų, gabumų (Varnagirytė, 2009).

Mokiniai išskyrė, kad užsiėmimų metu mokytojai labai retai naudoja žaidimus, bendrą piešinį, diskusijas, minčių lietų, kaip darbo metodus. 6 mokytojai teigia, kad labai retai naudoja minčių lietų, 7 mokytojai - žaidimus, 4 – diskusijas.

Tyrimo duomenys rodo, kad metodų įvairovė užsiėmimų metu nėra didelė. Dažniausiai mokytojai naudoja individualias užduotis, o kitus metodus labai retai. Metodų įvairovė būtina norit pakelti moksleivių nuotaiką ar sukurti gerą atmosferą, įdomiau pristatyti veiklą, skatinti mokinių smalsumą, savikritiką. Įvairūs ugdymo metodai užsiėmimą daro patrauklesniu, moksleiviams kur kas įdomiau dirbti ir kurti.

Išsiaiškinta kokie mokymo metodai yra labai dažnai ir labai retai naudojami, todėl norėta išsiaiškinti, *kokie metodai, naudojami būrelyje, mokiniams labiausiai patinka* (16 pav.).

*Mokiniai galėjo rinktis 5 variantus

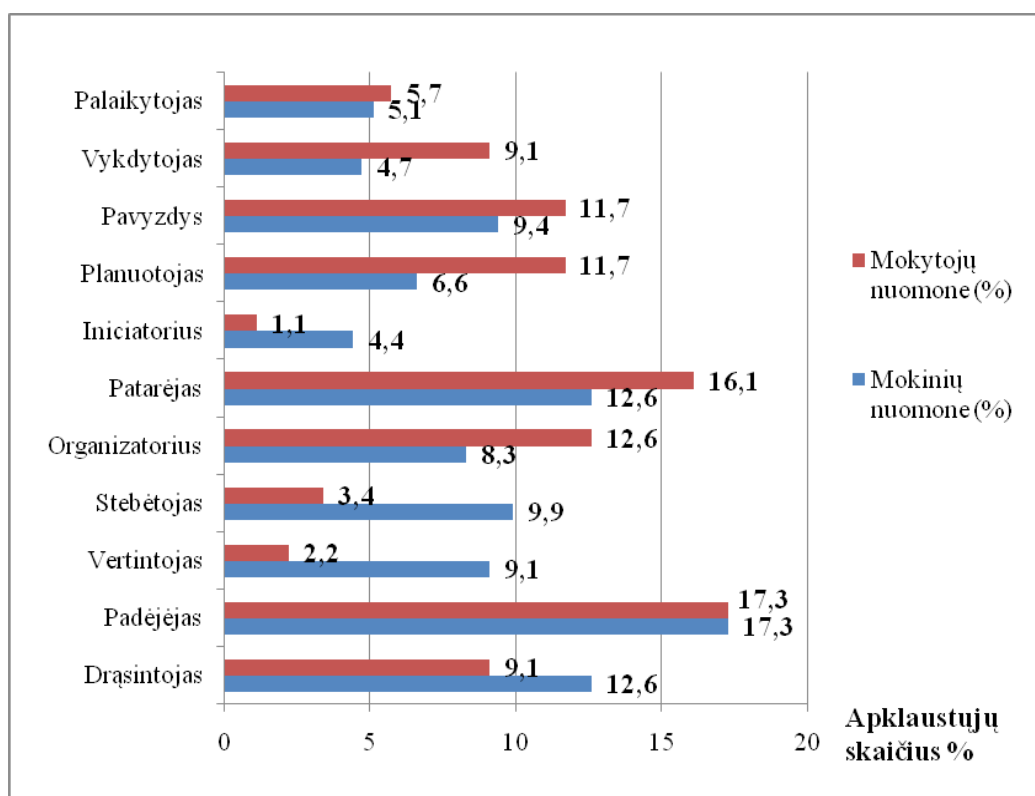
16 pav. **Mokiniams labiausiai patinkantys mokymo metodai taikomi užsiėmimo metu (N=181)**

Pedagogo naudojami darbo metodai turi būti parenkami atsižvelgiant į tikslo grupę (moksleivių amžių, patirtį, ar metodas padės atsiskleisti grupės narių potencialui, ar metodas sudaro pakankamas sąlygas individualiai išraiškai ir t.t.). Ypač didelis dėmesys turi būti skiriamas ar naudojami metodai yra priimtini moksleiviams (Varnagirytė, 2009).

Apklaustieji mokiniai kaip labiausiai patinkančius metodus išskyrė mokymąsi drauge (141 mok.), individualias užduotis (138 mok.) ir darbą grupėse (122 mok.).

Gauti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad mokytojai dažniausiai naudoja individualias užduotis, o mokiniams labiausiai patinka mokymasis drauge, darbas grupėse. **Kiekvienas pedagogas dirbdamas turėtų siekti, kad jo užsiėmimai būtų įdomūs, kad jų metu būtų sėkmingai ugdomi bendrieji gebėjimai, kad atitinkamai parinkti mokymo metodai padėtų ugdytiniams kuo greičiau ir efektyviau įsisąmoninti naują medžiagą, ugdytų kūrybingą ir psichologiškai stiprią asmenybę.** Mokytojai turėtų atsižvelgti į mokinių norus, siekti, kad mokiniai galėtų pilnai save realizuoti kūrybinėje veikloje.

Tyrime dalyvavusių pedagogų ir mokinių domėtasi, ***kokį vaidmenį dažniausiai atlieka būrelis vadovas.*** Duomenys pateikti 17 pav.

17 pav. Mokytojo vaidmuo organizuojant užsiėmimus (N=208, %)

Tiek mokytojas, tiek mokinys būdami svarbūs ugdymo proceso dalyviai, daro didelę poveikį vienas kitam. Mokytojas tampa konsultantu, tarpininku tarp moksleivio ir pasaulio kultūros tuo darydamas įtaką mokinio asmenybės formavimuisi (Augienė, 2001).

E. Varnagirytė (2009) teigia, kad neformalaus ugdymo sėkmė dažnai priklauso nuo gražių pedagogo ir mokinių tarpusavio santykių, gero psichologinio klimato, bendravimo pobūdžio, nes atvirai bendraudamas kiekvienas narys gali ne tik tinkamai atsiskleisti, realizuoti save bendraamžių rate, bet ir mokosi būti tolerantiškas kitiems.

Mokytojai ugdymo procese yra konsultantai ir patarėjai. Jie stebi mokinių atliekamą veiklą, analizuoja pasiekimus, padeda ir pataria atlikti ją kuo geriau.

Vienodai mokytojų ir mokinių – po 17,3% nurodė, kad dažniausiai mokytojui atitenka padėjėjo vaidmuo. 16,1% pedagogų mano, kad jie yra patarėjai, 12,6% - organizatoriai. 12,6% mokinių mano, kad mokytojai atlieka patarėjo ir drąsintojo vaidmenis. Mažiausiai apklaustųjų pedagogų ir mokinių mano, kad mokytojas yra iniciatorius.

Galima teigti, kad mokytojas užsiėmimų metu atlieka daug vaidmenų: nuo palaikytojo ir drąsintojo iki stebėtojo ir vertintojo. Pedagogui savo profesinėje veikloje tenka suvaidinti daug vaidmenų, kurie reikalauja atitinkamų įgūdžių. Jo asmenybė yra svarbiausias darbo variklis.

Mokytojas padėjėjas ar patarėjas savo žinias ir įgūdžius taiko mokiniui padėdamas įveikti problemas, kurios jam kilo atliekant vieną ar kitą veiklą.

Moksleivių buvo teirautasi, kaip jie bendrauja būrelyje (4 lentelė).

4 lentelė

Bendravimo būdai būrelyje (N=181, %)

Mokinių bendravimo būdai būrelyje	Mokinių skaičius (%)
Nariai mokosi vieni iš kitų	100 (55,3%)
Bendraujama tik tiek, kad reikia	60 (33,1%)
Vieni su kitais konkuruoja	19 (10,5%)
Visi labai draugiški	2 (1,1%)

Pasak D. Augienės (2001) gebėjimas bendradarbiauti tampa vienu iš svarbiausių postmoderniosios visuomenės reikalavimų. Todėl mokytojui svarbu sukurti aktyvią bendravimo, bendradarbiavimo ir mokymosi aplinką kaip partnerius įtraukiant į jos kūrimą ir mokinius.

4 lentelėje pavaizduota mokinių bendravimo būdai užsiėmimų metu. Daugiausiai apklaustųjų mokinių (100) nurodė, kad jie mokosi vieni iš kitų. 60 respondentų teigia, kad bendrauja tik tiek, kad reikia. 19 ugdytinių mano, kad vieni su kitais konkuruoja. Ir tik du mokiniai pažymėjo anketoje, kad visi labai draugiški.

Gauti duomenys rodo, kad būrelyje mokiniai dažniausiai mokosi vieni iš kitų. Moksleiviai bendradarbiauja, padeda vienas kitam, tačiau nemažai ugdytinių bendrauja tik tiek, kiek reikia. Bendravimas ir bendradarbiavimas neatsiejamas nuo mokinių asmeninių savybių. Lėtesnio būdo vaikai atlieka savo veiklą bendraudami tiek kiek reikia, smalsūs, aktyvūs, komunikabilūs mokiniai – mokosi vieni iš kitų, o lyderiai – vieni su kitais konkuruoja, norėdami būti patys geriausi.

Domėtasi, kaip dažniausiai pedagogai tobulina savo kompetencijas, siekdami gerinti neformaliojo technologinio ugdymo užsiėmimų organizavimą. Duomenys pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė

Mokytojų kompetencijų gerinimas organizuojant neformalųjį technologinį ugdymą

(N=27, %)

Kompetencijos tobulinimo būdai	Visada	Dažnai	Retai	Niekada
Dalyvauja organizacijų organizuojamuose kvalifikacijos tobulinimo renginiuose	51,9	40,7	7,4	0
Sistemiškai mokosi	37,0	55,6	7,4	0
Dalinasi savo žiniomis su kolegomis	14,8	51,9	29,6	3,7
Naudojasi informacinėmis technologijomis	77,8	22,2	0	0
Savarankiškai ieško informacijos	66,7	25,9	7,4	0
Konsultuojasi su kolegomis	18,5	40,7	33,4	7,4

Mokytojui jo profesinėje karjeroje keliama vis nauji reikalavimai. Tai profesionalėjimas ir darbo intensyvėjimas, kuris reiškia mokytojo vaidmens išaugimą ir kaitą didėjant jo profesiniam meistriškumui (Augienė, 2001).

Siekdami išsiaiškinti, kaip pedagogai vertina savo veiklos ir tobulinimo kompetencijas, pateikėme tiriamiesiems šešis kompetencijų tobulinimo būdus: dalyvavimas organizacijų organizuojamuose kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, sistemingas mokymasis, dalinimasis savo žiniomis su kolegomis, naudojimas informacinėmis technologijomis, savarankiškas ieškojimas informacijos, konsultuodamasis su kolegomis.

Apklaustieji mokytojai visada arba dažnai vienokiais ar kitokiais būdais tobulina savo kompetencijas. Vieni labiau linkę naudotis informacinėmis technologijomis, kiti konsultuotis su kolegomis. Galima daryti prielaidą, kad mokytojų kompetencijos turi didelę įtaką organizuojant neformalųjį technologinį ugdymą.

Mokytojams buvo pateiktas atviro tipo klausimas. Buvo paprašyta išdėstyti savo nuomonę apie problemas, kylančias organizuojant neformalųjį technologinį ugdymą ir pateikti galimus sprendimo būdus. Visi mokytojai (27) pabrėžė, kad didžiausia problema yra finansavimas: trūksta medžiagų ir įrankių, priemonių, patalpų. Todėl visas priemones dažniausiai perka mokytojas arba tėvai. A. Širiakovienė (2005) savo straipsnyje, kaip vieną iš aktualiausių technologinio ugdymo organizavimo problemų, nurodė ribotas šalies mokyklų materialinės bazės atnaujinimo galimybes, nepakankamą finansavimą ir menką kai kurių moksleivių tėvų perkamąją galią.

Pasak V. Adomaitienės ir kt. (2001) aktualiausios papildomojo ugdymo organizavimo problemos: finansavimo trūkumas, prasta mokyklų materialinė bazė, pedagogų iniciatyvos stoka, moksleivių pasyvumas ir nemokėjimas pasirinkti sau tinkamos veiklos.

Apklaustieji mokytojai kaip problema įvardino mokinių mažą aktyvumą ir originalumą, tėvų abejingumą organizuojant renginius, parodas. Trys mokytojai teigia, kad jokių problemų nekyla.

Remiantis kitų autorių ir tyrimo metu gautais rezultatais, galima teigti, kad neformaliojo organizavimo didžiausia problema išlieka ta pati – finansavimas. Ši problema aktuali ne tik tyrime dalyvusioms įstaigoms organizuojančioms neformalų technologinį ugdymą, bet ir visoms Lietuvos Respublikos neformaliojo ugdymo įstaigoms.

IŠVADOS

Teorinės dalies išvados:

1. Teorinės dalies analizė atskleidė, kad šiandien neformalusis ugdymas reglamentuotas LR švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintais dokumentais, kurie užtikrina neformaliojo ugdymo kokybę ir prieinamumą.

2. Neformalusis technologinis ugdymas organizuojamas pagal bendruosius neformaliojo ugdymo principus: aktualumo, demokratiškumo, prieinamumo, individualizavimo ir savanoriškumo. Neformaliojo ugdymo veikla naudinga ir svarbi tiek, kiek ji reikalinga pačiam ugdytiniui. Jis pats renkasi užsiėmimą, dalyvauja organizuojant jo veiklą ir aktyviai veikia. Moksleiviai dalyvaudami šioje veikloje įgyja įvairių kompetencijų, kurios yra būtinos asmeniniame, socialiniame ir profesiniame gyvenime.

Tiriamosios dalies išvados:

3. Tyrimas parodė, kad mokinių neformaliojo technologinio ugdymo užsiėmimų lankymo motyvai nukreipti į konkrečios veiklos rezultatus: išmokti gerai atlikti tam tikrą darbą/veiklą, atrasti (sukurti) ką nors naujo, įgyti didesnę pasitikėjimą siekiant geresnių veiklos rezultatų. Kaip svarbų motyvą apklaustieji nurodė bendradarbiavimą su bendraamžiais, buvimą komandos nariu. Neformaliojo technologinio ugdymo mokytojai dirba ne tik norėdami išreikšti save, tobulėti, įgyti naujos profesinės patirties, bet ir dėl didesnio atlyginimo.

4. Apklausoje dalyvavusių pedagogų taikomų metodų įvairovė užsiėmimų metu nėra didelė. Dažniausiai mokytojai naudoja individualias užduotis, „minčių lietu“, o mokiniams labiausiai patinka mokymasis drauge, darbas grupėse, žaidimai. Pedagogai dažniausiai atsižvelgia į mokinių poreikius, tačiau visada lieka ugdytinių, kurių poreikiai nėra iki galo patenkinami.

5. Neformaliojo technologinio ugdymo veiklos turinį dalis mokytojų linkę aptarti su mokiniais, todėl pastarieji gali aktyviai įsitraukti į veiklą. Kiti pedagogai laikosi savo darbo plano ir neatsižvelgia į mokinių siūlymus.

6. Beveik visi mokiniai, patys kūrę darbo aplinką arba galėję prisidėti prie jos kūrimo, teigia, kad jiems užsiėmimų aplinka patinka. Ugdytiniai, kuriems nebuvo leista kurti aplinkos, liko ja nepatenkinti arba neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Tyrimo duomenys rodo, kad dalis pedagogų, organizuodami neformalųjį technologinį ugdymą, neatsižvelgia į mokinių nuomonę. Mokytojų ir mokinių požiūris į veiklos organizavimą nesutampa kai kuriais aspektais (veiklos

turinio parinkimu, patirties aptarimu, moksleivių poreikių patenkinimu, galimybe išsakyti savo pasiūlymus, idėjas, požiūri).

7. Apklausoje dalyvavusiems mokytojams organizuojant neformalų technologinį ugdymą Šiaulių mieste išskyla šios problemos: finansavimas (trūksta medžiagų, įrankių, priemonių, patalpų), mažas mokinių aktyvumas ir ribotas originalumas, tėvų abejingumas organizuojant renginius, parodas.

Atliktas tyrimas patvirtino hipotezę, kad Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose dirbančių mokytojų požiūris į neformaliojo technologinio ugdymo organizavimą yra pozityvesnis, negu šias įstaigas lankančių mokinių.

REKOMENDACIJOS

Organizuojant neformaliojo technologinio ugdymo užsiėmimus, pedagogams siūloma:

- Kiekvieno užsiėmimo pradėioje pristatyti veiklos tikslus, metodus, atsiėvelgti į moksleivių siūlymus dėl veiklos turinio, metodų, užsiėmimo eigos, pageidavimus.
- Sudaryti sąlygas patiems mokiniams puošti, kurti užsiėmimų aplinką (jų pieštais plakatais, sukurtais darbais, priemonėmis).
- Naudoti kuo įvairesnių ugdymo metodų, kurie sujungtų temą, mokinių patirties įgijimą, asmenybės tobulėjimą.
- Stengtis kurti gerą emocinį klimatą, su mokiniais bendraujant ne dalykiniu stiliumi, bet kaip draugui, nuolat patariat, su kiekvienu randant laiko pasikalbėti, patarti. Skatinti vaikų ir jaunuolių gerus tarpusavio santykius.
- Kuo dažniau dirbti grupėse ar mažų grupelių metodu, nes tai patinka mokiniams, skatinamas bendravimas ir bendradarbiavimas.
- Užsiėmimų laiką suplanuoti taip, kad pabaigoje liktų laiko įgytos patirties aptarimui.
- Daugiau dalyvauti kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, nes ir pedagogai turi nuolat mokytis, plėsti ir atnaujinti turimas žinias ir kompetencijas.
- Bandyti įvairiais būdais gerinti finansinę padėtį: rengti muges, parodas, ieškoti rėmėjų, prašyti ugdytinių tėvų paramos.

LITERATŪRA

1. Adomaitienė V., Lesauskienė A. (2001). Popamokinės veiklos organizavimas Šiaulių miesto mokyklose: apžvalga ir perspektyvos. *Socialinis ugdymas: papildomojo ugdymo situacija ir perspektyvos*. Respublikinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
2. Augienė D. (2001). Pedagoginės sąveikos ugdymo procese istorinė raida ir šiandienos tendencijos. *Socialinis ugdymas: papildomojo ugdymo situacija ir perspektyvos*. Respublikinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Balčiūnienė E., Makarienė V. (2001). Ugdomosios būrelio veiklos organizavimo galimybės// *Socialinis ugdymas: papildomojo ugdymo situacija ir perspektyvos*. Šiauliai: Universiteto leidykla.
4. Barkauskaitė M. (2004). Moksleivių dorinis ugdymas popamokinėje veikloje. *Pedagogika*. 72, p. 20–25.
5. Black P., Harrison G. (1994). *Technological Capability*. In F. Banks (Ed.). *Teaching Technology*. London and New York: Routledge with the Open University, p. 13-19.
6. Boden M. (1994). *Dimensions of creativity*. Cambridge, MA. MIT Press.
7. Britton E. (2005). *Bringing Technology Education Into K-8 Classrooms: a Guide to Curricular Resources About the Designed World*. A Joint Publication.
8. Butkus F. (1996). *Organizacijos ir vadyba*. Vilnius : Alma littera.
9. Craig, R. T. (2007). Pragmatism in the Field of Communication Theory. *Communication Theory*. vol. 17, 2: p. 125–145.
10. Coffield F., Moseley D., Hall E., Ecclestone K. (2004). *Learning styles and pedagogy in post-16 learning*. A Joint Publication.
11. Dapkienė S. (2002). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai: Litera.
12. Dzenuškaitė S. (1991). *Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas*. Vilnius: PMTI.
13. *Europos Bendrijų komisija. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas* (2001). Vilnius.
14. *Europos Komisijos Baltoji knyga: profesinis rengimas (iki aukštojo universitetinio lygmens)* (1999). Vilnius.
15. Felder R. M., Felder G. N., Dietz E. J. (2002). The Effects of Personality Type on Engineering Student Performance and Attitudes. *Engr. Education*, 91(1), p. 3-17.
16. Fullan M. (1998). *Pokyčių jėgos. Skverbimasis į švietimo reformos gelmes. (XX a. pedagogikos klasika)*. Vilnius: Tyto Alba.

17. Gailius Ž. (2002). Jaunimo neformalaus ugdymo(si) samprata ir perspektyvos. *Po skėčiu*. 52, p.9-14.
18. Galkauskas J. K. (2000). *Darbų ir buitės kultūros didaktikos pagrindai*. Kaunas: Šviesa.
19. Galkauskas J. K. (2001). Technologijų dalyko patrauklumas. *Pedagogika*. 55, p. 45- 48.
20. Grabauskienė A. (1992). Darbinis ugdymas. *Pedagogika*. 28, p. 101-119.
21. Grabauskienė A., Morkytė J. (1997). *Dailė ir darbeliai I-IV klasėse: mokytojo knyga*. Kaunas: Šviesa.
22. Grasha A. F. (2002). Teaching with style. [Žiūrėta 2011-09-05]. Prieiga per internetą: <http://ilte.ius.edu/pdf/teaching_with_style.pdf>
23. Jakavičius V. (1998). *Ugdymo proceso konceptualios problemos*. Kaunas: KTU leidykla.
24. *Jaunimo politikos pagrindų įstatymas* (2003). Vilnius.
25. Jephcote, M., Hendley D. (1994). *How design and technology can contribute to the development of pupil's economic and industrial understanding*. Iš F. Banks (Ed.). *Teaching Tecnology*. London and New Yourk: Routledge with the Open University. p. 209-216.
26. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
27. Jucevičienė P. (1994). *Organizacijos elgsena*. Kaunas: Technologija
28. Kiliuvienė D. (1996). *Papildomo ugdymo programa pradinėms klasėms*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla
29. Kiliuvienė D. (2006). *Integruotasis ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
30. Klimienė J., Širiakovienė A. (2005). Studentų požiūris į dailės ir technologijų dalykų dėstymo kaitą (atvejo analizė). *Mokytojų ugdymas*. 5, p. 102-107
31. Kolb D. A., Osland J. S., Rubin I. M. (1995). *Organizational behavior : an experiential approach*. New Jersey: Englewood Cliffs.
32. Krasauskienė R. (2005). III- IV gimnazijos klasių mokinių nuostatų į meninio ugdymo dalykus formavimosi ypatumai. *Pedagogika*. 78, p.22- 28.
33. Kučinskas V. (2004). Sveikos ugdymo aplinkos ergonomika. *Tiltai*. Priedas: Kūno kultūros ir sveikatos ugdymo šiuolaikinės problemos. 23, p. 33–38
34. Lesauskienė V. (1996). Projekto metodo taikymas, rengiant darbų ir buitės kultūros mokytojus. *Darbų ir buitės kultūros mokymo bendrojo lavinimo mokykloje problemos: Tarptautinės mokslinės – metodinės konferencijos tezės*. Šiauliai, 1996 lapkričio 22 – 23 d. Šiauliai, p. 24.
35. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2008). *Mokiniai, dalyvaujantys neformaliajame švietime*. Tyrimo ataskaita.

36. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* (2008). Vilnius. Valstybinės žinios, Nr.115- 3228.
37. *Lietuvos švietimo koncepcija* (2005). Vilnius.
38. *LR švietimo įstatymo pakeitimas* (2011). Vilnius.
39. Makarskaitė R. (2002). *Papildomas ugdymas pradinėje mokykloje*. Vilnius: Aidai
40. Mureika J. (1998). *Technikos filosofijos įvadas*. Vilnius: Alma littera.
41. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-2695. (2005). Valstybės žinios, 2006, Nr.4-115.
42. Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas (2006). Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Tyrimo ataskaita.
43. Noughton J. (1994). *What is “technology”?* Iš F. Banks (Ed.). *Teaching Tecnology*. London and New Yourk: Routledge with the Open University. p. 7-12.
44. Pacevičiūtė A., Buračienė A., Mielkuvienė B. (2009). *Mityba. Tekstilė: technologijos V-VI klasei: mokytojo knyga*. Kaunas: Šviesa.
45. Paulionytė J. (1999). Darbinis ugdymas įvairiose kultūrose. *Pedagogika: mokslo darbai*. 38, p. 129-136.
46. Poderienė G. (2006). Ugdymo aplinkos tobulinimas ergonominėmis priemonėmis. *Acta Paedagogica Vilnensia*.17, p.103-109.
47. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (2009). Vilnius: švietimo aprūpinimo centras.
48. Rajeckas V. (1999). *Mokymo organizavimas : vadovėlis aukštosioms mokykloms*. Kaunas: Šviesa.
49. Ramanauskaitė A. (2002). Technologinio ugdymo prielaidos ir jų raiška Lietuvos vidurinėje mokykloje. Daktaro disertacijos santrauka: socialiniai mokslai, edukologija (075). Kaunas: KTU.
50. Ramanauskaitė A., Stankevičienė N. (2002). Mokinių požiūris į technologinį ugdymą ir technologinį raštingumą. *Pedagogika*. 59, p. 50-54.
51. Ramaneckienė I. (2001). *Papildomas ugdymas*. Šiauliai: Universiteto leidykla.
52. Ruškus J., Žvirdauskas D., Stanišauskienė V. (2009). Neformalusis švietimas Lietuvoje: faktai, interesai, vertinimai. *Mokslo studija*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
53. Seemann K. (2003). Basic Principles In Holistic Technology Education. *Journal of Technology Education*. Vol. 14, no 2, p. 28-39.
54. Stankuvienė I., Nauckūnaitė Z. (2010). Mokymo(si) tikslų ir uždavinių kėlimo, kaip aktualios didaktinės problemos, diskursas. *Acta Paedagogica Vilnensia*. [Žiūrėta 2011 – 11 – 18].
Prieiga per internetą:
http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/24/78-88.pdf

55. Statauskienė L. (2003). Technologinio ugdymo paradigmos erdvė pasaulyje ir Lietuvoje. *Pedagogika*, 66, p. 15-22
56. Statauskienė L. (2009). *Technologinio ugdymo įvadas*. Vilnius: VPU leidykla.
57. Strazdienė N. (2006). *Technologinis ugdymas pradinėje mokykloje*. Klaipėda: KU leidykla
58. Survutaitė D. (2004). Papildomojo ugdymo apžvalga bendrojo lavinimo mokyklose. *Acta paedagogica Vilnensia*, 12, p. 164-171.
59. Širiakovienė A. (2005). Papildomo darbinio (technologinio) ugdymo kaita Lietuvoje. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 15, p. 143-147.
60. Šukys S. (2008). Mokinių dalyvavimas nepamokinėje veikloje ir santykiai su mokytojais. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 21, p. 128-137.
61. Švietimo gairės. 2003- 2012 metai. (2002) Projektas. Lietuvos švietimo plėtotės strateginių nuostatų. / Boruta J. ir kt. (Red.). – V.: Valstybinis leidybos centras.
62. *Tarptautinių žodžių žodynas* (2001). Vilnius: Alma littera.
63. *Technologinio ugdymo koncepcija* (2003). [Žiūrėta 2011-09-20]. Prieiga per internetą: <http://www.pedagogika.lt/puslapis/naujienos/TUkonc.pdf>
64. Urbietis P. (2000). Darbinio ugdymo turinio kaita Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje (1918- 1996). *Darbinio ir technologinio ugdymo turinio kaita mokykloje: realybė ir ateitis. Tarptautinės mokslinės- praktinės konferencijos medžiaga*. Šiauliai: ŠU leidykla, p. 68-73.
65. Urbietis P. (2005). *Darbinis (Technologinis) ugdymas Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje (1918 – 2003)*. Šiauliai: ŠU leidykla
66. *Vaikų ir jaunimo socializacijos programa* (2010). [Žiūrėta 2011 – 09 – 18]. Prieiga per internetą < <http://www.is.lt/voruta/article.php?article=53>.
67. Vaitkevičius J. V., Miliūnienė L., Bakanovienė T. (2008). Neformalaus ugdymo organizavimas mokykloje ir už jos ribų: mokinių požiūrio analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4 (20), p. 252- 257.
68. *Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų* (Žin., 2003, Nr. 71 – 3216).
69. Varnagirytė E. (2009). Neformalaus ugdymo organizavimo ypatumai gimnazijoje: metodinių principų raiška. Magistro darbas. VDU.
70. Zaleckienė I. (1993). *Papildomojo ugdymo sistemos metmenys*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
71. Zaleskienė I. (1994). *Moksleivių papildomas ugdymas: straipsnių rinkinys*. Vilnius: Esinija.
72. Zuzevičiūtė V. (2006). *Suaugusiųjų mokymosi poreikiai ir jų tyrimai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.

73. Žebrauskienė Z. (1995). Buities darbų mokytojų rengimas Lietuvoje [rankraštis]. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai: 6A edukologija. Vilnius. p. 145.
74. Želvys R. (2002). *Švietimo vadybos pagrindai*. Vilnius: VU leidykla.

PRIEDAI

TERMINŲ ŽODYNĖLIS

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011).

Neformalusis ugdymas – neformaliojo švietimo dalis, skirta vertybinėms nuostatoms, asmeniniams gebėjimams (pasitikėjimui savimi, savarankiškumui, atsakomybei ir kt.), socialiniams įgūdžiams (bendradarbiavimui, bendravimui ir kt.) ugdyti. (Neformaliojo ugdymo koncepcija, 2005).

Neformalusis vaikų švietimas – kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005 m. gruodžio 30 d. Nr. ISAK-2695).

Technologija (gr. *techne* – menas, amatas ir *logos* – mokslas) – gamybinių procesų atlikimo būdų ir priemonių visuma (Tarptautinių žodžių žodynas, 2001).

Technologinis ugdymas – sudėtinė holistinio ugdymo dalis, leidžianti moksleiviams tapti technologiškai raštingiems, gebantiems nuolat įgyti naujų žinių ir išsiugdyti technologinių gebėjimų, suprasti, naudoti ir įvertinti nuolatinę technologijų plėtrą kūrybiniame / praktiniame procese formuojant pozityvią nuostatą į technologijų virsmą praeities, dabarties ir ateities kontekste (Urbietis, 2005, Strazdienė, 2006, Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2009).

Technologinis raštingumas – gebėjimas suprasti, naudoti, įvertinti ir valdyti technologijas ir pozityvios nuostatos į nuolatinę technologijų plėtrą (Urbietis, 2005).

Darbai – work, Arbeitsschulunterricht, трудовое обучение – mokymo dalykas. Rankų darbų pradinėse mokyklose XIX a. Antroje pusėje buvo mokomas Suomijos mokyklose, o vėliau (XX a.) – Rusijos, Vakarų Europos ir JAV mokyklose. Dar vėliau jie pradėdami įvesti aukštesniosiose klasėse, steigiamos mokyklų dirbtuvės. Lietuvoje darbų (darbelių) mokoma nuo 1918m. (Enciklopedinis edukologijos žodynas, 2007).

Darbinis mokymas – tikslingas, nuoseklus ir aktualus mokytojo ir mokinių veikimas, skatinantis bei organizuojantis mokinių pažintinę ir darbinę veiklą (Strazdienė, 2006).

Darbinis ugdymas – tikslingas jaunosios kartos rengimas darbui, siekiant perduoti apibendrintą darbo patirtį, kurią sudaro darbinės veiklos žinios, mokėjimai, įgūdžiai, dorovinis požiūris į darbą ir dirbantį žmogų (Grabauskienė, Morkytė, 1997).

Darbinis lavinimas – darbui reikalingų fizinių, protinių, pažintinių galių, gabumų, darbo mokėjimų ir įgūdžių plėtojimas bei tobulinimas (Grabauskienė, Morkytė, 1997).

Darbinis auklėjimas, labour education, Arbeitserziehung, трудовое воспитание – vienas socialinio- dorovinio auklėjimo uždavinių, kurio tikslas- ugdyti teigiamą asmenybės santykį su darbu, dirbančiais žmonėmis ir jų protinės bei fizinės veiklos rezultatais. Darbinio auklėjimo priemonės yra šios: 1) saviruoša ir ruoša; 2) mokymasis; 3) visuomenei ir mokyklai naudingas darbas; 4) darbinis mokymas ir darbai mokykloje; 5) ekonomiško elgesio mokymas; 6) požiūrių ir įsitikinimų formavimas gyvu ir spausdintu žodžiu (Enciklopedinis edukologijos žodynas, 2007).

Kompetencija – gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011).

Gerbiamas, Moksleivi,

Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto magistrantūros studijų švietimo kokybės vadybos specializacijos magistrantė Roma Kaupaitė atlieka tyrimą magistro baigiamajam darbui „TECHNOLOGINIO UGDYMO ORGANIZAVIMAS ŠIAULIŲ MIESTO NEFORMALIOJO UGDYMO ĮSTAIGOSE: ATVĖJO ANALIZĖ“. Siekiant geriau įvertinti, išanalizuoti ir atlikti tyrimą vykdoma anketinė apklausa.

Jūsų nuomonė, nuoširdūs atsakymai ir suteikta informacija tyrimui ypač svarbi.

Anketos apklausa anoniminė. Jūsų atsakymai bus analizuojami ir pateikiami tik apibendrinti. ***Prašyčiau Jūsų pažymėti atsakymą (ar atsakymus) labiausiai atitinkantį (atitinkančius) Jūsų nuomonę ar situaciją šiuo ženklų*** Kituose (atviro tipo) klausimuose prašyčiau įrašyti Jūsų nuomonę.

Dėkoju už bendradarbiavimą!

Jūsų amžius?

Jūsų lytis? Mergina Vaikinas

1. Jūsų lankoma Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaiga?
.....
2. Jūsų lankomi technologinio ugdymo būreliai:
.....
.....
.....
3. Kuris technologinio ugdymo būrelis Jums labiausiai patinka? Kodėl?
.....
4. Kas paskatino Jus rinktis lankomą būrelį?
(Pažymėkite Jums tinkantį atsakymą)
Pats norėjau jame dalyvauti;
Be mano sutikimo užsiėmimo vadovas įrašė į sąrašus;
Pasiūlė užsiėmimo vadovas ir aš sutikau;
Pasiūlė draugai;
Pasiūlė tėvai;

Kita (įrašykite).....

5. Įvertinkite būrelio pasirinkimo motyvus pagal svarbumą:
(įvertink visus pateiktus atsakymus)

Motyvai	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu	Neturiu nuomonės
Išmokti gerai atlikti tam tikrą darbą/veiklą;					
Įgyti didesnę pasitikėjimą siekiant geresnių veiklos rezultatų;					
Atrasti (sukurti) ką nors naujo;					
Kuo daugiau sužinoti ir išmokti;					
Parodyti kitiems, ką sugebu (moku);					
Bendradarbiauti su bendraamžiais, būti komandos nariu;					
Būti pripažintu bendraamžių, artimųjų, mokytojų;					
Pateisinti artimųjų, draugų, mokytojų lūkesčius.					

6. Kaip parenkama Jūsų lankomo būrelio veikla?
(Pažymėkite Jums tinkantį atsakymą)

Mokiniai veikia tai, ką liepia vadovas, neatsižvelgiant į mokinių siūlymus;

Mokiniai veikia tai, ką nori, vadovas tik pataria;

Mokiniai veikia tai ką nori, vadovas visai nesikiša į veiklą;

Kita (įrašykite).....

7. Ar kiekvieno būrelio užsiėmimo pabaigoje darote aptarimą apie įgytą patirtį, atliktas užduotis ir pan.?

Taip;	Ne;	Kartais.
-------	-----	----------

8. Ar dažnai būrelyje įgytas žinias, gebėjimus, įgūdžius pritaikai namuose, mokykloje, laisvalaikiu?

Labai dažnai;	Dažnai;	Retai;	Niekada
---------------	---------	--------	---------

9. Ar dažnai būrelyje turite galimybę išsakyti savo pasiūlymus, idėjas, požiūri?

Labai dažnai;	Dažnai;	Retai;	Niekada
---------------	---------	--------	---------

10. Ar Jums patinka aplinka (kabinetas, patalpa ir pan.), kurioje vyksta būrelis?

Taip;	Ne;	Nežinau.
-------	-----	----------

11. Kaip buvo kuriama aplinka (kabinetas, salė ir pan.), kurioje vyksta būrelis?

Aplinką kūrė vadovas, mokiniai neturėjo galimybių prie jos prisidėti;

Aplinką kūrė vadovas, paklausęs mokinių nuomonės;

Aplinką kūrė mokiniai, tačiau vadovas nurodė kaip;

Aplinką kūrė mokiniai, vadovas leido daryti viską;

Aplinka nekeičiama jau ilgą laiką;

kita (įrašykite).....

12. Ar organizuojant būrelio veiklą atsižvelgiama į mokinių poreikius?

Visada atsižvelgiama (apie poreikius teiraujasi kiekvieno užsiėmimo metu);

Apie poreikius pasiteiraujama pirmą kartą atėjus į būrelį;

Atsižvelgiama į kai kurių mokinių poreikius;

Visiškai neatsižvelgiama.

13. Kai Tau sunku ką nors padaryti:

Padedą vadovas;

Padedą kiti būrelio nariai;

Padedą ir vadovas, ir kiti būrelio nariai;

Niekas nepadedą;

Kita (įrašykite).....

14. Ar vadovas skatina mokinius už gerai atliktą darbą?

Taip;	Ne;	Nežinau.
-------	-----	----------

15. Kokius 5 ugdymo metodus vadovas dažniausiai naudoja būrelyje?

(Išrinkite 5 dažniausiai naudojamus metodus ir juos įvertinkite pagal dažnumą(1 – labai dažnai, 2- dažnai, 3- kartais, 4- retai, 5 – labai retai)).

Individualias užduotis;	
Darbas grupėse;	
Diskusijas;	
Žaidimus;	
Minčių lietus;	
Minčių žemėlapis;	
Mokymasis drauge;	
Ekspertų metodas;	
Mozaika;	
Ketvertas;	
Bendras piešinys;	
Ketvertas;	
Kita (įrašykite).....	

16. Kokie metodai, naudojami būrelyje, Jums labiausiai patinka?

(išrinkite 5 labiausiai patinkančius)

Individualias užduotis;	Darbas grupėse;
Diskusijos;	Žaidimai;
Minčių lietus;	Minčių žemėlapis;

Mokymasis drauge;	Ekspertų metodas;
Mozaika;	Ketvertas;
Bendras piešinys;	Kampai;
Kita (įrašykite).....	

17. Kokį vaidmenį dažniausiai atlieka būrelio vadovas?
(galima nurodyti kelis variantus).

Drąsintojas;

Padėjėjas;

Vertintojas;

Stebėtojas;

Organizatorius;

Patarėjas;

Režisierius;

Iniciatorius;

Planuotojas;

Pavyzdys;

Vykdytojas;

Palaikytojas;

Įkvėpėjas;

Kita (įrašykite).....

18. Kaip bendraujama būrelio metu?

Mokosi vieni iš kitų;

Bendraujama tik tiek, kad reikia;

Vieni su kitais konkuruoja;

Kita (įrašykite).....

AČIŪ UŽ NUOŠIRDŽIUS ATSAKYMUS!

Gerbiamas, neformaliojo technologinio ugdymo Vadove,

Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto magistrantūros studijų švietimo kokybės vadybos specializacijos magistrantė Roma Kaupaitė atlieka tyrimą magistro baigiamajam darbui „TECHNOLOGINIO UGDYMO ORGANIZAVIMAS ŠIAULIŲ MIESTO NEFORMALIOJO UGDYMO ĮSTAIGOSE: ATVĖJO ANALIZĖ“. Siekiant geriau įvertinti, išanalizuoti ir atlikti tyrimą vykdoma anketinė apklausa.

Jūsų nuomonė, nuoširdūs atsakymai ir suteikta informacija tyrimui ypač svarbi.

Anketos apklausa anoniminė. Jūsų atsakymai bus analizuojami ir pateikiami tik apibendrinti. ***Prašyčiau Jūsų pažymėti atsakymą (ar atsakymus) labiausiai atitinkantį (atitinkančius) Jūsų nuomonę ar situaciją šiuo ženklu*** Kituose (atviro tipo) klausimuose prašyčiau įrašyti Jūsų nuomonę.

Dėkoju už bendradarbiavimą!

Jūsų turima kvalifikacinė kategorija					
Jūsų pedagoginio darbo patirtis					
Mokytojas	6-10 metų	11-20 metų	Vyr. mokytojas	21-30 metų	30 ir daugiau metų
Metodininkas			Mokytojas ekspertas		

1. Kokioje Šiaulių miesto neformaliojo technologinio ugdymo įstaigoje dirbate?

.....

2. Kokie motyvai Jus skatina dirbti neformaliojo technologinio ugdymo veikloje?

Noras gauti didesnę atlyginimą;

Noras save išreikšti;

Nauja profesinė patirtis;

Organizavimo / vadybos patirtis;

Dalyvauju todėl, kad ir kiti tai daro;

Liepia mokyklos administracija;

Kita (įrašykite).....

3. Kaip organizuojate savo būrelio (-ių) veiklą?

Mokiniai veikia tai, ką liepia vadovas, neatsižvelgiant į mokinių siūlymus;

Mokiniai veikia tai, ką nori, vadovas tik pataria;

Mokiniai veikia tai ką nori, vadovas visai nesikiša į veiklą;

Kita (įrašykite).....

4. Ar kiekvieno būrelio užsiėmimo pabaigoje darote aptarimą apie įgytą patirtį, atliktas užduotis ir pan.?

Taip	Ne	Kartais
------	----	---------

5. Ar dažnai būrelyje leidžiate savo mokiniams išsakyti pasiūlymus, idėjas, požiūri?

Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada
--------------	--------	-------	---------

6. Kaip buvo kuriama aplinka (kabinetas, salė ir pan.), kurioje vyksta būrelis?

Aplinką kūrėte pats, mokiniai neturėjo galimybės prie jos prisidėti;

Aplinką kūrėte pats, paklausęs mokinių nuomonės;

Aplinką kūrė mokiniai, tačiau Jūs nurodė kaip;

Aplinką kūrė mokiniai, Jūs leidote daryti viską;

Aplinka nekeičiama jau ilgą laiką;

kita (įrašykite).....

7. Ar organizuojant būrelio veiklą atsižvelgiama į mokinių poreikius?

Visada atsižvelgiame (apie poreikius teirujamasi kiekvieno užsiėmimo metu);

Apie poreikius pasiteiraujama pirmą kartą atėjus į būrelį;

Atsižvelgiama į kai kurių mokinių poreikius;

Visiškai neatsižvelgiama.

8. Kokius 5 ugdymo metodus dažniausiai naudojate būrelyje?

(Išrinkite 5 dažniausiai naudojamus metodus ir juos įvertinkite pagal dažnumą(1 – labai dažnai, 2- dažnai, 3- kartais, 4- retai, 5 – labai retai)).

Individualias užduotis;	
Darbas grupėse;	
Diskusijas;	
Žaidimus;	
Minčių lietus;	
Minčių žemėlapis;	
Mokymasis drauge;	
Ekspertų metodas;	
Ketvertas;	
Bendras piešinys;	
Kita (įrašykite).....	

9. Įvertinkite kiekvieną metodinį principą pagal jo svarbumą neformaliajam technologiniam ugdymui?

	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visai nesvarbu	Neturiu nuomonės
1. Specifinės aplinkos kūrimo:					
skiriamas didelis dėmesys mokymosi aplinkos kūrimui;					
užsiėmimo taisyklės kuriamos kartu su mokiniais.					
2. Aktyvaus dalyvavimo ugdymo(si) procese:					
į užsiėmimus mokiniai ateina savo noru;					
mokiniai patys pasirenka veiklą, kurią nori atlikti užsiėmimo metu;					
veiklos turinys aptariamas kartu su mokiniais.					
3. Visumos:					
temos parenkamos atsižvelgiant į mokinių poreikius;					
temos parenkamos atsižvelgiant į mokinių galimybes;					
metodai parenkami pagal mokinių poreikius.					
4. Mokymosi iš patirties:					
užsiėmimų metu būtina reflektuoti/ aptarti naujai įgytas patirtis;					
užsiėmimai turi būti organizuojami taip, kad įgytus dalykus būtų galima pritaikyti kitur (moksle, su draugais, namuose ir pan.)					
5. Atviro ir neformalaus bendravimo :					
emociškai „saugios“ aplinkos sukūrimas, kad mokiniai nebijotų suklysti;					
moksleivio ir mokytojo bendravimas yra atviras bei betarpiškas;					
mokiniai drąsiai gali reikšti savo mintis, idėjas;					
6. Nekonkurencinės aplinkos kūrimo :					
užsiėmimų metu visi mokiniai yra lygiaverčiai, nelyginami vienas su kitu;					
rezultatai nevertinami.					
7. Į grupės procesą orientuotas ugdymas:					
užsiėmimų metu sprendžiamos mokiniams aktualios problemos;					
taikomi grupinio darbo metodai;					
skatinama komandinė dvasia.					

10. Kokį vaidmenį dažniausiai atliekate?
(galima nurodyti kelis variantus).

Drąsintojo;	Padėjėjo;	Palaikytojo;
Vertintojo;	Stebėtojo;	Iniciatoriaus;
Organizatoriaus;	Patarėjo;	Planuotojo;
Pavyzdžio;	Vykdytojo;	Kita (įrašykite).....

11. Kaip dažniausiai tobulinate savo kompetencijas, siekdami gerinti neformaliojo technologinio ugdymo užsiėmimų organizavimą?

	Visada	Dažnai	Retai	Niekada
dalyvaujate organizacijų organizuojamuose kvalifikacijos tobulinimo renginiuose;				
sistemiškai mokydami;				
dalindami savo žinias su kolegomis;				
naudodami informacines technologijas;				
savarankiškai ieškodami informacijos;				
konsultuodami su kolegomis;				
kita (įrašykite).....				

12. Išdėstykite savo nuomonę apie problemas, kylančias organizuojant neformalų technologinį ugdymą ir pateikite galimus sprendimų būdus.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

AČIŪ UŽ NUOŠIRDŽIUS ATSAKYMUS!